

מדשן ביתך

גליון
מס' 139

פנינים ורעיונות נפלאים לפרשת השבוע מאוצרו של הרב יוסף זריצקי שליט"א
נערך לדפוס לע"נ המחנך רבי דוד ב"ר חיים הכהן עדני זצ"ל

קרח
תשע"ח

"ויקה קרח" (ט"ז - א)

מצוות, עושרו שמור ליכותו בבחינת "יש". אבל אם לא יעשה כך, אלא יבזבז את עושרו על תענוגות העולם, א"כ הוא בחר ב"רע". וזהו שאמרו בגמ' ש"קרח לקח מקח רע לעצמו", שהרי היה עשיר מופלג, אך לא ניצל את עושרו לטובת העולם הבא שלו, ולא טיפח את ה"יש" שבעושרו, אלא רק את ה"רע" לסחוף את העם למחלוקת עם משה ואהרן.

פירוש נוסף, עושה, אותיות ע-ו בגימטריה "עבד", האותיות שנשארו הן "שר", בעושר יש שתי אפשרויות, או שהאדם יהיה עבד לכספו, או שיהיה שר ומושל על ממונו.

בספר "פרפראות לחכמה" לרבי נח מינדס כותב: "מקח רע" כיצד? התורה נקראת כידוע "לקח טוב" שנאמר "כי לקח טוב נתתי לכם", והמדרש [תנחומא תרומה סימן א'] כותב, כיצד הוא המקח, אדם שונה לחבירו פרק אחד וחבירו שונה עמו פרק אחר, נמצא שני הפרקים ביד שניהם. ואילו אדם המוכר חפץ לחבירו, נקרא זה מקח בינוני, שהרי גם אם קיבל כסף מידו, אבל המקח יצא ממנו, או אם קנה משהו, הכסף נלקח ממנו. ואצל קרח כתוב בחז"ל שלקח אנשים והעשירים מכספו, וסופו של דבר איבד את הכל, לכן זה נקרא "מקח רע", כי יצא קרח מכאן ומכאן.

רבי יעקב יוסף "חריף", מגיד ומו"צ דוילנא, הסביר באופן שונה: טבע המסחר הוא, יש ועושים מקח טוב ושני הצדדים מרוצים, ויש מקח שהקונה אמנם הרוויח אבל המוכר לא יצא מרוצה מהעסקה. המילה "ויקה" הוא מלשון מקח וקנין, בא ריש לקיש וביאר איזה סוג מקח נפל בחלקו של קרח: אחרי שעל ידו ירד חיים שאולה, שאף שלבני ישראל היה זה מקח טוב ומועיל, שמכאן ואילך למדו להישמר ולהיזהר ש"לא יהיה עוד כקרח וכעדתי", אבל לקרח עצמו היה זה ודאי מקח רע.

"ויקה קרח" (ט"ז - א)

שואל רבי יהונתן אייבשיץ, מה עלה על דעתו של קרח לצאת למחלוקת דווקא עכשיו אחרי מעשה המרגלים? ומתרגן, כתוב בחז"ל, שעוד קודם יציאת מצרים כבר נרמז למשה רבנו שלא יכנס לארץ ישראל. כשפרעה הגביר את לחצו על בני ישראל, משה רבנו אמר להקב"ה [שמות ה' - כ"ג] "והצל לא הצלת את עמך". אמר לו הקב"ה, "עתה תראה אשר אעשה לפרעה", וכתב שם רש"י "העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי שבע אומות כשאביאם לארץ". ארץ ישראל רחוקה ממצרים מהלך אחד עשרה יום, וא"כ בזמן מועט היו צריכים להיכנס לארץ ישראל בלי משה רבנו, ולכן קרח לא ערער על מנהיגותו של משה רבנו, כי חשב שלא יקח הרבה זמן עד מותו. אבל עכשיו שנגזרה גזירה, והיו צריכים להישאר עוד ארבעים שנה, בא קרח לערער על מנהיגותו.

כיצד זכה קורח שפרשה שלמה בתורה תיקרא על שמו? מובא בספר 'ברכת יצחק' לרבי יצחק פרקש ששאלה דומה שאל רבי מאיר מפרמישלאן זצ"ל לכהן שעלה לתורה בפרשת בלק, כיצד זכה הגוי הזה שפרשה בתורה תיקרא על שמו?!

שתק הכהן. אמר לו הרבי: בלק היה 'ערליכער גוי' - ישנה הלכה מסוימת אותה קיים בהידור ובדקדוק - "הלכה עשיו שונא ליעקב"...

מפרש את דבריו ה"ברכת יצחק" לפעמים מתגלגל על ידי מעשיו של הרשע קידוש שם שמיים גדול בעולם - כמו שע"י בלק התגלגל ריבוי כבוד שמיים וישראל בעולם, בכך שנהפכו כל הקללות לברכות. וא"כ בעצם קריאת הפרשה על שמו של הרשע שהוכנע, יש משום כבוד שמיים! כי זה כמו שלט שמכריז: "הביטו וראו כיצד נכשל הרשע שניסה להציק לישראל!"

כדבר הזה ממש התרחש עם קורח. על ידי מחלוקתו על משה רבינו התפרסם בעולם כולו ש'משה אמת ותורתו אמת', וזאת באמצעות בריאה מיוחדת שנתחדשה ובלעה את בעלי המחלוקת - נמצא שקריאת שם הפרשה קורח היא בעצם שלט שמכריז: "בוזה יהיה אות לבני מרי לבל יהינו לפקפק ח"ו בשליחותו ובנבואתו של משה רבינו".

"ויקה קרח" (ט"ז - א)

ויקה [קרח] אמר ריש לקיש שלקח מקח רע לעצמו. [סנהדרין ק"ט].

מהו אותו מקח רע שקרח לקח לעצמו? על דרך רמז אומרים, אם תוסיף על "לקרח" את המילה "רע", עולה בגימטריה - מחלוקת.

רבי יונתן אייבשיץ מוסיף, שהלקיחה הרעה הוא השם הרע שנדבק בקרח, על אף שקרח היה חכם גדול, פיקח ועשיר, ובכל זאת כשרוצים לתת דוגמא לאדם בעל מחלוקת, אומרים קרח, אדם טיפש, אומרים קורח, על אף שהתורה העידה עליו שהיה פיקח.

הבן איש חי בספרו "עוד יוסף חי" מפרש, העושר כידוע אינו בהכרח טוב, ובכל עושר יתכנו שתי אפשרויות שיהיה טוב לבעליו או יהיה רע לבעליו. ולכן המילה עשיר מורכבת משתי מילים יש-רע, כלומר, הוא גם "יש" בגימטריה שלוש מאות ועשר, היינו עולם הבא, וכמו שהמשנה בעוקצין [ג' - י"ב] אומרת, עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלוש מאות ועשר עולמות, שנאמר [משלי ה' - כ"א] "להנחיל לאוהבי יש ואוצרותיהם אמלא". אבל מאידך גיסא, העושר הוא גם "רע", אם העשיר ינצל את עשרו להתנשאות מעל חבריו ולמילוי תאוות משונות אחרות.

ביד מי לקבוע אם העושר יהיה לטובה או לרעה? העשיר בעצמו. אם יעשה בו מעשים שקונים בהם עולם הבא, בצדקה וחסד ותמיכה בלומדי תורה או שאר

פרשה זו יפה נדרשת. [רש"י].

בפרשה זו יש תשעים וחמשה פסוקים, כמנין "יפה".

"ויקח קרח" (ט"ז - א')

קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו. [רש"י בפסוק ז].

הגמ' בברכות [כ"ז:] אומרת, כאשר העבירו את רבן גמליאל מנשיאותו, חיפשו את מי למנות נשיא, ואמרו שלא רצו למנות את ר' יהושע תחתיו, כיון שהוא היה הגורם להעברת רבן גמליאל מנשיאותו, והיו אומרים שרק בשביל לזכות בנשיאות חלק על רבן גמליאל.

אומר רבי יהונתן אייבשיץ, גם אצל קרח, אם היתה מתקבלת עצתו של קרח נגד משה רבינו, היו מעבירים אותו מהנהגתו, אבל את קרח לא היו ממנים. לכן הקשו חז"ל, מה ראה "קרח" "לשטות" זו. ועל זה ענה המדרש "ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו", שבאמת קרח לא התכוון לעצמו, אלא על זרעו, ועשה חשבון שאם משה רבנו יהיה המנהיג עד יום מותו, תעבור ההנהגה לבניו, אך אם יעלה בידו להעביר את הנשיאות ממושה ויהיו כלל ישראל כצאן בלי רועה, הרי אחר כך יזכו בניו להנהיג את הדור, שהרי ראה ברוח הקודש "שלשלת גדולה יוצאה ממנו".

ולכן ביאר המדרש בכוונת הפסוק "ויקח קרח" - לקח מקח רע לעצמו, כי הרי גם לשיטתו היה הוא מתעבר על ריב לא לו, שהרי רק לזרעו אחריו תצמח תועלת ממחלוקת זו, ומה לו ולצרה זו.

"ויקח קרח" (ט"ז - א')

קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו עינו הטעתו. [רש"י].

דרש רבי יהונתן אייבשיץ - "פקח" בגימטריה "חצי שלום", זה שביאר התרגום "ויקח קרח - ואתפלג קרח".

"ויקח קרח" (ט"ז - א')

קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו עינו הטעתו. [רש"י].

הגמ' בברכות [ל"א:] אומרת על הפסוק בתפילת חנה [שמואל א', א' - י"א] "ונתת לאמתך זרע אנשים", שביקשה חנה על זרעה שיהיה "לא חכם ולא טיפש". אומר ה"אמרי אמת", כיון שהייתה חנה מצאצאיו של קרח, ראתה מה גרמה לו הפקחות, ואז אמרה להיות חכם יותר מדי זה גם לא שווה, לכן ביקשה על בנה שיהיה לא חכם ולא טיפש.

"ויקח קרח" (ט"ז - א')

קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו עינו הטעתו. [רש"י].

מה הפירוש עינו הטעתו? אומר רבי מאיר שפירא מלובלין, האדם נברא עם שתי עינים, האחת לראות בגדלות הבורא, והשניה לראות בשפלות עצמו. עין זאת לא מילאה את ייעודה, וראה שושלת גדולה שיוצאת ממנו.

לעומתו משה רבנו, שכתוב אצלו "לא כהתה עינו", על אף כל המדרגות שהשיג, לא כהתה עינו, אותה עין הצריכה להתבונן בשפלות עצמו, ונותר בענוותנותו.

קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו, עינו הטעתו. [רש"י].

אומר רבי נפתלי מרופשיץ, מעלת הפיקח, שבשעת המחלוקת יודע לצדד עם שני הצדדים ולחיות טוב עם שניהם. רמז לכך, המילה פקח בגימטריה פעמיים צד, וזה השטות, שאם היה פיקח, הוא לא מצדד לצד אחד אלא היה מסתדר עם שני הצדדים.

"ויקח קרח" (ט"ז - א')

קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו, עינו הטעתו. [רש"י].

רש"י אומר, קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו. אבל במדרש ישנה הוספה, קורח שמנושאי הארון, מה ראה לשטות זו. מהי אותה הוספה? אומר ה"דעת סופר" בשם ה"כלי יקר", בפרשת תרומה אנו רואים שכל המידות בארון היו שבורות (אמה וחצי, אמתיים וחצי), והלא כל כלי המקדש מידותיהן שלימות. אלא לומר לך, שכל הרוצה לזכות בתורה, צריך להיות עניו. וא"כ, קרח שפיקח היה ומנושאי הארון היה, מה ראה לשטות זו להתגאות על משה רבנו.

הסבר נוסף, קורח טען שהעם שמע רק שתי דברות - "אנכי ה'" ו"לא יהיה לך", וכל השאר משה רבנו המציא מליבו, כלומר, הלוחות הם שקר. והרי קרח מנושאי הארון היה, האם אתה לא מרגיש שהארון נושא אותך, האם יתכן שיש לוחות של שקר בתוך הארון ועדיין הארון יהיה נושא את נושאו, האם הקב"ה יחולל גם על שקר.

"ויקח קרח" (ט"ז - א')

קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו, עינו הטעתו. [רש"י].

שואל ה"חתם סופר", מדוע לא שאלו חז"ל על המאתיים וחמישים נשיאי העדה מבני ישראל שהצטרפו אל קרח במחלוקתו. ומתוך, אותם מאתיים חמישים נשיאים, חשבו שאין להם מה להפסיד כשהם מצטרפים אל קרח, שהרי כבר נגזר עליהם בחטא המרגלים "במדבר הזה יתמו", וטבע האדם שכשהוא מואס בחייו, הוא משתתה ומורד במלכות, ומגלגל עליו עונש מיתה בסיבות שונות. ולכל היותר, הם חשבו, יכולים הם להרוויח מאותה מחלוקת. אבל קרח שהגיע משבט לוי שעליהם לא נגזרה גזירה, ואמורים היו להיכנס לארץ ישראל, עליו תמהו חז"ל מה ראה לשטות זו, לסכן עצמו במחלוקת עם משה רבינו.

האדמו"ר מסאטמר מסביר קושיא זו בתירוץ נפלא. הגמ' בסנהדרין [נ"ב:] אומרת, תלמיד חכם נדמה תחילה בעיני עם הארץ לכלי זהב, סיפר ממנו, נדמה בעיניו לכלי כסף, נהנה ממנו, דומה לכלי חרס, כיון שנשבר אין לו תקנה. וכתב שם רש"י לפרש: משום שאמרו בעדת קרח, נקט לה שהיו תלמידי חכמים, כמו שכתוב "נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם", ועל שם שפיתה אותו רשע שנהנו ממנו, הקלו בעיניו להשיאם ולהחזיק בידו במחלוקת ולמרוד בהקב"ה. יוצא מדברי רש"י, שכל אותם מאתיים חמישים איש נהנו מכספו של קרח, ומאחר שהיו משוחדים מכספו, שוב לא נכללו בהגדרת "פיקחים", שהרי "השוחד יעוור עיני חכמים", אבל קורח שפיקח היה, עליו צריך לשאול "מה ראה לשטות זו", ועל זה עונה רש"י "עיניו הטעתו", אפילו שלא התעוור כשאר בני עדתו, מ"מ טעו עיניו.

רש"י כותב בתחילת ספר דברים, "אלה הן המצוות אשר דבר משה אל כל ישראל

וכו' והצרות ודי זהב", "והצרות" זה מחלוקתו של קרח. - ולמה זה נקרא חצרות? אומר החידושי הרי"ם, הגמ' בשבת [י"ד:] אומרת, בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידיים, יצאה בת קול ואמרה "אם חכם בני ישמח לבי גם אני". ולכאורה מה טיבה של חכמה זו המשמחת ליבו של הקב"ה כביכול? והתשובה לכך, כי תיקון העירובין מורה על ערכה וכוחה של האחדות, שהרי איך עושים עירוב? לוקחים אוכל שישעורו בכזית, ומניחים אותו באחד הבתים, וכל בעלי החצרות הסמוכים נהיים שותפים בכזית הזו, וממילא נהיים כל החצרות לבית אחד גדול ועי"ז מותר להעביר ממקום למקום, כי הכל נהיה רשות אחת גדולה שמחברת את כל האנשים היושבים בה להיות נחשבים כמשפחה אחת וכבית גדול. אבל במחלוקתו של קורח כתוב "ויקח קרח", ותרגומו "ואיתפליג קורח", שהתפלג ונפרד וסתר את האחדות. ולכן רומזת מחלוקתו של קורח "בחצרות", שהיו חצרות בודדות, שלא השתתפו ולא התחברו לרשות אחת, אלא נשארו כבתי החצרים שאין להם חומה סביב שזהו ההיפך של עירובי חצירות, וקורח עשה ההיפך ממה שמסמל עירובי חצרות.

"ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי" (ט"ז - א')

"ויקח קרח", לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה ולהחזיק במחלוקת. [רש"י].

הגמ' בסנהדרין [ז:] אומרת, כשהמחלוקת מתרחבת, אי אפשר להשקיטה. אמר רב הונא, מחלוקת דומה לצינור של סכר מים שמתרחב וממשיך להתרחב ואי אפשר לסותמו. וכתב רש"י, כשהנהר גדל, פעמים שהוא יוצא לשדות שעל אגפו, כעין ניגרים וצינורות קטנים, ואם אינו סותמו מיד, הולך ומרחיב ושוב אינו יכול לסותמו. ומביאה הגמ' ראייה לזה מהפסוק [משלי י"ז - י"ד] "פוטור מים ראשית מדון", ראשית מדון ומריבה דומה לפוטור מים, שכאשר פותחים את הסכר והמים מתחילים לפרוץ החוצה, שוב מתרחבים ואי אפשר לעוצרם. וכתב השל"ה הקדוש, שזה מרומז במילה מחלוקת, תחילתה כפתח צר - אות מ', ואח"כ מתרחבת כמו פתח האות ח', ועולה עד לרקיע כגובה האות ל', ויורדת עד לתהום כעומק האות ק', ושוב מתייצבת המחלוקת כיציבות האות ת' שעומדת על שתי רגלים.

"ויקח קרח" (ט"ז - א')

משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים, כמו שנאמר "קח את אהרן" קחו עמכם דברים". [רש"י].

כותב המהרי"ל, לקיחה תמיד קשורה לפיתוי. כשאדם מפתה מישהו, הוא לוקח אותו לרשותו, הוא משתלט על דעתו אבל כשהאדם משתכנע בצורה אחרת, זה לא נקרא לקיחה, כי עיקר האדם, "הנפש המשכלת", אינה מצויה ברשותו ואינה גם מצויינת לו.

"ויקח קרח" (ט"ז - א')

ומה ראה קרח לחלוק עם משה... [רש"י].

המשנה באבות [ה' - י"ז] אומרת, "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. מחלוקת לשם שמים זה מחלוקת הלל ושמואי, ושלא לשם שמים זה מחלוקת קרח ועדתו". שואל

קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו, עינו הטעתו. [רש"י].
שואל רבי אהרן לייב שטיינמן, מה זה שייך לפיקחותו של קרח, וכי צריך להגיע לפקחות מיוחדת כדי לא לחטוא, הלא גם אדם מהשורה לא חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות? והסביר על פי המבואר במדרש [במד"ר מ"ח - כ"ב], אדם היה הולך בדרכו לארץ ישראל, וראה שתי ציפרים רבות, עד שהאחת הרגה את חברתה. מיד עפה הציפור והביאה עשב, והניחתו על פי הציפור והחייתה אותה ופרחו שתייהן. נדהם האיש לראות בעיניו מעשה של תחיית המתים, ומיהר לקחת את העשב שנותר, והלך בו להחיות את המתים שבארץ ישראל. כשהגיע לסולמה של צור, מצא נבלת אריה מושלכת בארץ, רצה לנסות את העשב על האריה, הניח העשב על פיהו והחייהו, עמד האריה ואכל את האיש. אם נתבונן במעשה זה נתמה, הרי היה בידו של אותו שוטה אוצר ענק שלא יסולא בפז, היה בידו עשב של תחיית המתים, והיה יכול לחולל בו פלאות, להחיות את אבותיו ואת היקרים לליבו, והוא בבלי דעת החיה את הארי. לשם מה עשה זאת? לא רק שלא הועיל, אלא הביא על עצמו במו ידיו את אבדנו שלו. וזוהי כוונת חז"ל בשאלתם, קרח שפקח היה, קרח שזכה בכאלה אוצרות עצומים שלא זכה בהם אדם מעולם, והיה מטועני הארון, והיתה לו עשירות מופלגת ומעמד נכבד, מה ראה לשטות זו, שרק בגלל קנאתו בנשיאות אליצפן יעורר את ה"אריה", את אש המחלוקת, ובמו פיו יאבד את עצמו ומשפחתו מהעולם, וכי יש שטות גדולה מזו?

"ויקח קרח" (ט"ז - א')

לקח עצמו לצד אחד. [רש"י].
אומר רבי שמחה בונים מפשיסחא, מעלות רבות היו לו, בן למשפחה מיוחדת, תלמיד חכם, עשיר ופקח. לאדם בעל מעלות כאלה, רוב הסיכוי להגיע ולהיות מנהיג בישראל, מפני מה לא זכה לכך? מפני ש"לקח" את עצמו!!! קרח לא המתין ליום שבו יקראו לו להנהיג את עם ישראל, אלא דחק לקחת לעצמו גדולה. משום כך גם נענש בעונש, שהוא מידה כנגד מידה, "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם", בלעה אותם לפני שהגיע זמנם להיטמן באדמה.

"ויקח קרח" (ט"ז - א')

לקח עצמו לצד אחד, וזה גם מה שמתרגם האונקלוס "ואתפליג", נחלק משאר העדה להחזיר במחלוקת. [רש"י].

בספר "מתוק האור" מביא פירוש נוסף, לקרח לא היה חסר דבר. אם היו מודדים את האושר שלו, לא היה אדם מאושר ממנו. לא היו לו דאגות של פרנסה, מבחינת המעמד הוא היה מנושאי הארון, בן דוד אחד מלך ובן דוד אחר כהן גדול. אבל חז"ל אומרים, מי שיש לו מנה רוצה מאתיים, לקרח היה הרבה, אך בכל זאת הוא לא היה מאושר, כאב לו החצי השני שאין לו. וזהו שתרגם האונקלוס "ואתפליג קורח", קורח ראה רק את החצי שהיה חסר לו, ולכן קדם וחלק על משה.

"ויקח קרח" (ט"ז - א')

לקח עצמו לצד אחד, וזה גם מה שמתרגם האונקלוס "ואתפליג", נחלק משאר העדה להחזיר במחלוקת. [רש"י].

ה"כתב סופר", למה נקרא קרח ועדתו, ולא קרח עם משה? מתרץ ה"כתב סופר", התנא במשנה בא ללמדנו, שמחלוקת לשם שמים הכוונה של כולם היא "לשם שמים", ולכן מתקיימת. אבל במחלוקת שלא לשם שמים, כל אחד מושך לכיוונו, שהרי לכל אחד יש אינטרס אישי שונה מזה של שותפו, וגם ביניהם יש מחלוקת, ובמשך הזמן יפרדו אחד מהשני ותיפסק המחלוקת מעצמה, לכן "אין סופה להתקיים", ודבר זה היה בין קרח לעדתו ולכן נקרא מחלוקת "קרח ועדתו".

"ויקח קרח" (ט"ז - א')

נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עזיאל שמנהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. [רש"י].

אומר החידושי הרי"ם, ראה מה יכולה לגרום קנאה. קרח מנושאי הארון ובעל רוח הקודש היה, והיה בן מאה שלושים שנה וצדיק, ולבסוף, קנאה אחת באליצפן בן עזיאל, הוציאתו מהעולם והורידתו לשאול. וכיון שמידה טובה מרובה ממידת פורענות, כמה יכול צעד אחד טוב לרומם את האדם לגבהי מרומים.

רבי דניאל מובשוביץ מקלם היה אומר, מה זאת קנאה? אחד יקנא בנשר שיש לו כנפיים? אם היה נולד עם כנפיים היה בעל מום. אם אדם היה מקבל את מה שהוא מקנא בחבירו, היה נהיה בעל מום, כי אם אמנם צריך היה לאותו דבר, היה הקב"ה נותן לו, ואם אין לו, ודאי שאינו צריך לכך וזה מיותר לו, ודבר מיותר זה מום.

רבי משה אהרן שטרן, המשגיח מקמניץ, היה אומר, כתוב במשלי [י"ד - ל'] "לב מרפא ורקב עצמות קנאה", ומבאר רבנו יונה, אין צריך לומר כי השומן שבשרו ירזה מן הקנאה. אלא גם העצמות שהם קשות, ירקבו מחולי הקנאה.

רבנו בחיי מבאר, מדוע המשיל שלמה המלך את הקנאה לרקב בעצמותיו, לומר לך כמו שבעצמות אם נהיה רקב אין לו תרופה, ולא כשאר בשר שיש לו תרופה, כך לקנאה אין תרופה. אומר רבי משה אהרן, הקנאה היא מידה שאוכלת את האדם ללא תועלת. וזהו כוונת הפסוק "רקב עצמות קנאה", העצמות נרקבות ואין בזה תועלת, רק הפסד. ללמדך כי מידת הקנאה אין לה תרופה.

"ויקח קרח" (ט"ז - א')

כתוב במדרש שלושה נביאים התנבאו באותו הדור, ירמיהו, צפניה וחולדה הנביאה, ירמיהו היה מתנבא בשווקים, צפניה בתוך בתי כנסיות וחולדה אצל הנשים. [ילקוט שמעוני ירמיהו רס"ב].

אומר הגרי"ש אלישיב בספרו "דברי אגדה": כשירמיהו הנביא דיבר לעם, אם הוא היה מחכה עד שהעם יבואו אליו, הוא לא היה מתנבא, ולא היה לו אל מי לדבר. ולאלה שנמצאים בבתי כנסיות ואינם נמצאים בשוק, היה צפניה מדבר, ואל הנשים היתה חולדה הנביאה מדברת. לעומת זאת, אנחנו רואים כאן בפרשתינו, שקורח מצליח להקהיל את כל העדה לבד, גברים נשים וילדים. מה אמר קורח שהצליח למשוך אליו את כולם? כתוב בילקוט [קורח תש"נ], "התחיל לומר לפניו דברי ליצנות. אלמנה אחת היתה בשכנותי ואתה שתי נערות

הלך והגיחה בוכה עם שתי בנותיה. כך קורח מדבר, וכל העם מוחאים לו כף, וזהו התמונה שנתן קורח על אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, שאין לו ענין אחר אלא לעמוד כל היום עם משה אחיו אצל האלמנה ולמרר את חייה. והקהל שומע והדברים נוגעים לליבו, ובפרט הנשים מתמלאות רחמים על האלמנה וחרון אפם בווער על שני הגזלנים האלו. אותו קורח, בא וטוען למשה, בית מלא ספרים מהו שיהיה פטור מהמוזזה. אמר לו משה, חייב במוזזה. אמר לו קורח, כל התורה כולה שבעים וחמש פרשיות אינה פוטרת את הבית, פרשה אחת שבמוזזה פוטרת את הבית? ואף אחד לא שואל ואין מי שירים את קולו מול קורח, וישאל, קורח! אם אתה יודע לספור כמה פרשיות בתורה, למה אינך סופר את האוצרות שלך, הרי משאוי שלוש מאות פרות לבנות היו מפתחות של בית גזיו של קורח. אם אתה יודע מאלמנה כזו בשכונותך, למה אינך מסדר אותה, למה אין לה ממה להתפרנס? וכאשר קורח מתאר את התורה וחוקיה כאזוריים הפוגעים באלמנה עניה, ובנשימה אחת הוא מזכיר שהטילו עליה לתת לקט שכחה ופאה, ובמספר שבלים הללו הוא רואה את הסיבה להתמוטטותה של האלמנה, והוא שוכח שדווקא במצוה זו הרי דאגה התורה לעניים, והרי עובדה היא! שאחרי כמה דורות, האלמנה השבה משדי מואב, החייתה את נפשה ממה שכלתה מצאה עבודה שבלים, אבל הקהל לא חודר לתוכן של הדברים, הם רק שומעים "אלמנה" "יתומות" "גזילה", מיד הם אומרים שהתורה היא ישנה והם רוצים תורה חדשה. ואמנם, אמרו חז"ל על הפסוק ביחזקאל [י"ז - ג'] "וידעו כל עצי השדה כי אני ה' השפלת עץ גבוה הגבהתי עץ שפל", כתוב בילקוט, "השפלת עץ גבוה", זה קרח, "הגבהתי עץ שפל", זה אהרן. על פי דרך הטבע, היה הניצחון צריך להיות אצל קורח, שהרי כל האמצעים עמדו לרשותו, אין לו מחסור בכסף ותעמולה, הוא מחזיק במפתחות האוצרות, ואהרן עץ שפל, הוא לא יודע לנהל תעמולה, איך לצוד אנשים, יחיד ובודד, ובדרך הטבע, אלמלא שהקב"ה "השפיל עץ גבוה והגביה עץ שפל", היה קרח מנצח.

"ויקח קרח" (ט"ז - א')

עינו הטעתו. [רש"י].

כותב האדמו"ר מסוכטשוב, הקב"ה ברא לאדם שתי עיניים, עין אחת לראות גדלות ה' ועין שניה לראות שפלות עצמו כדי שלא יתגאה. אבל קרח שלא ראה שפלות עצמו, החליט לחלוק על משה, וזהו הפירוש עינו הטעתו, שהעין שלא ראתה את מה שהיתה צריכה לראות, היא הטעתה אותו לעשות מחלוקת.

עינו הטענתו. [רש"י].

כולם? אהרן ידע שאם יהרגו כהן ונביא... כבר הרגו נביא - חור, ועכשיו יהרגו אותו! אין כפרה, לכן החליט לעשות את העגל, להקריב את העולם הבא שלו ולהציל את עם ישראל. זו המנהיגות הגדולה של הכהן, הוא מסר את נפשו על עם ישראל, ולכן קיבל את הכהונה הגדולה.

מאותה סיבה, גם הגיעה לאליצפן נשיאות. חז"ל אומרים, לאחר ששני בני מתו, כתוב "ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עוזיאל דוד אהרן" [ויקרא י"ד] שיכנסו ויוציאו את גופות בני מהקודש. שואל המדרש בילקוט שמעוני, לשם מה התורה מספרת לנו שעוזיאל הוא דוד אהרן, הרי אנו יודעים את הקירבה שלהם? - אלא לומר לך, שכמו שאהרן היה אוהב שלום ורוחף שלום, כך גם עוזיאל הקדיש את עצמו לכלל ישראל והיה אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, ולכן מגיעה לו הנשיאות של השבט.

ומה עשה קרח באותו זמן שאהרן ועוזיאל עסקו בשלום ובעשיית שלום בין אדם לחבירו? היכן הסתובב קורח באותו זמן, הרי הוא לא עבד, כיון שהוא היה מושבט לוי. אומרים חז"ל, שקרח הסתובב במצרים וחיפש את האוצרות שיוסף החביא. יוסף הצדיק הביא למצרים את כל האוצרות שהיו בעולם, היכן הוא החביאם? לא ידוע, גם קרח לא ידע, לכן הוא התחיל לחפש, ולבסוף הוא מצא את אחד משלושת האוצרות שיוסף החביא, ונהיה "עשיר כקרח".

הגמ' בסנהדרין אומרת, שלוש מאות פרדות לבנות נשאו את המפתחות של האוצרות של קורח, ולמה דווקא פרדות לבנות? מסביר המהרש"א על פי הגמ' במסכת חולין [י"ז], שרבי הקדוש לא אכל בשום מקום מחוץ לביתו, פעם אחת התארח אצלו התנא רבי פנחס בן יאיר, ורבי מאוד רצה שהוא יאכל אצלו, ור' פנחס בן יאיר הסכים. כשבא לבית של רבי, ראה שם פרדות לבנות, אמר "מלאך המוות בבית שלו ואני אוכל אצלו"? שואלת הגמ' מה הפרוש מלאך המוות? הגמ' מתרצת, שפרדה לבנה, כשהיא נותנת בעיטה למישהו, רוב הסיכויים שהוא לא יחיה, ואם כן יוצא חי, המכה לא מתרפאת. רבי התחנן שיאכל אצלו אמר שימכור אותם, אמר לו, הרי יש פה "לפני עוור". אמר לו, אני אשחרר אותם. אמר לו, זה יותר מסוכן שפרדות לבנות יסתובבו באמצע הרחוב. ובסוף לא אכל אצלו.

אומר המהרש"א, איפה קרח שם את האוצרות שלו? דווקא על פרדות לבנות, שאם מושהו יתקרב, הוא יקבל בעיטה שלא נרפאת. אם אהרן ועוזיאל מסרו את נפשם למען עם ישראל, הרי קרח מסר את נפשו עם ישראל על ממונו, וא"כ, כדי לקבל משרה צריכים להיות בעלי מסירות נפש ולפעול להרבות כבוד שמים.

"ויקה קרח בן יצהר בן קהת בן לוי" (ט"ז - א)

מה עשה, עמד וכנס מאתים חמישים ראשי סנהדראות. [רש"י].

רבי מאיר רובמן בספרו "זכרון מאיר" כותב, לקרח היו לכאורה "טענות חזקות", עד שהצליח לשכנע מאתיים חמישים ראשי סנהדראות שהיו תמימי דעים, ללכת עמו, ולמרות כל הטענות, בסופו של דבר, לא רק שלא קיבל את מה שרצה, אלא גם את מה שהיה לו הפסיד.

מה הלקח הנלמד? גם כשאתה בא בדברים לכאורה צודקים ונכונים, אתה צריך להישאר צודק כל הזמן, לפעמים עצם הטענה היתה נכונה, אך אופן הצגתה והפעולות שעושים כדי להשליט אותה, הופכים אותך ללא צודק.

כתוב בתהילים "הנה עין ה' אל יראיו להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב" [תהילים ל"ג י"ח], פירוש - אם ח"ו נגזר על אדם משפט מוות או רעב ח"ו, ביד הצדיק לשנות את גזר דינו, שע"י תפילת הצדיק, האות עין תצא מהמילה רעב ותישאר המילה "רב", ואת האות עין יכניס למילה "מות" אחרי המ' ותתקבל המילה "מעות", ואז ניצל ממות ומרעב. וזה הפירוש "הנה עין", האות ע', הקב"ה נתן ליראיו, לצדיקים, שהם יכולים להשתמש בהם לפי הבנתם. וזו הכוונה בתפילה בראש השנה "וכל מאמינים וכו' העליון ועינו אל יראיו", שנתן ה"עין" ליראיו, לצדיקים. אבל ברשעים שאינם מתנהגים כהוגן, כתוב "הסובל ומעלים עין מסוררים" ונשארה המילה "מות" בלי "עין", שהעלימו העין מהרשעים. ואיך יכול הצדיק לעשות כרצונו ע"י האות "עין", שמי שנגזר עליו רח"ל דברים רעים, יתן לצדקה הרבה ממון, ו"ממן" בגימטריה "עין", וכך יכולים להפוך את גזר דינו.

והנה, הרי קרח היה עשיר גדול, כמו שמובא בחז"ל שקרח מצא את האוצרות של פרעה שיוסף הצדיק אסף בשנות הרעב, ולכן חשב קרח, אני אחלוק על משה, ואם ח"ו אני טועה ואקבל משפט "מוות", יש בידי הרבה כסף שבגימטריה "עין", ואכניס את האות "עין" במילה "מות" ויהיה מזה "מעות". אבל הקב"ה לא הסכים איתו, וכמו שראינו בתפילת ראש השנה "הסובל ומעלים עין מסוררים" ולא נתן להם לשים את האות "עין" לפי רצונם, ולכן קיבל עונשו. וזהו שאמרו "העיני האנשים ההם נתקר לא נעלה", האות "עין" ינקר ממעות ויהיה מות במקום מעות, וזה "עינו" הטענתו, שחשב שיוכל לשנות גזר דינו ע"י האות "עין" ולא עלתה בידו ולא הצליח, כי עונש המחלוקת הוא גדול מאוד.

"ויקה קרח בן יצהר בן קהת בן לוי" (ט"ז - א)

ומה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמנהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח, אחי אבא ארבעה היו, שנאמר [שמותו י"ה] ובני קהתנוג'. עמרם הבכור נטלו שני בניו גדלה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי לטול את השנייה, לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם, והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכלם, הריני חולק עליו ומבטל את דבריו. [רש"י]

מה באמת הקנה מידה כדי לקבל תפקיד בכיר בעם ישראל, מדוע החלוקה לא היתה לפי סדר משפחתי? התשובה, אהרן זכה להיות כהן גדול לא בגלל שהוא בן של עמרם או אח של משה, אלא בזכות מסירות הנפש שלו לעם ישראל, אחרי שאהרן ראה שהרגו את חור והעם מאיימים עליו שאם לא יעשה את העגל יהרגו אותו, החליט אהרן למסור את נפשו למען העם, למסור את העולם הבא שלו. הוא יעשה את העגל - עבודה זרה, ועל אף שקשה לכפר על כך, עדיין יש כפרה, משא"כ אם יהרגו את אהרן, לא תהיה להם כפרה - "אם ייהרג במקדש ה' כהן ונביא", שעל זה אין כפרה, וכמו שהרגו את זכריה הנביא ביום כיפור בעזרה בבית המקדש על זה שהוכיח את עם ישראל שהתחילו לעבוד עבודה זרה, ודמו רתח מאות שנים בעזרה, ונבזרדאן רב הטבחים החליט להרגיע את דמו ושחט את שמונים אלף פרחי כהונה על דמו של זכריה, והדם לא נח אלא עד שאמר לזכריה: טובים שבהם אבדתיים... נוח לך שאהרוג את

וגם אם לקרח היו טענות צודקות, אבל להשפיל את משה רבנו ולומר שהתורה אינה מהשמים, וכבר יש לו טענות נגד הקב"ה, בזה הפסיד את הכל. רבי ישראל סלנטר היה אומר, אם אתה צודק, עליך גם להישאר צודק, גם כשאתה מציג את טענותיך, תדאג לעשות זאת באופן כזה שתישאר צודק. גם על אהרן היו טענות צודקות, משה רבנו עשה אותו כהן גדול על פי ה', מרגע שהתחילה המחלוקת הוא שתק ולא מוזכר בכל המאורעות, רק כאשר התחילה המגיפה בעם ישראל, אמר לו משה רבנו לקחת את הקטורת כדי לעצור את המגיפה, זה נקרא להיות צודק כל הזמן.

בספר "יראה ודעת" להרב יהודה זאב הלוי סגל ממנצ'סטר כותב, ההוכחה הטובה ביותר שקרח דאג לכבודו היא, דתן ואבירם, שאם כוונתו היתה לשם שמים, א"כ מדוע צירף אליו את הרשעים האלו, אלא מכאן ראייה שרק כבוד עצמו הוא דורש.

"ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי" (ט"ז - א)

מה עשה? עמד וכינס מאתיים חמישים ראשי סנהדראות וכו' והלבישן טליתות שכולן תכלת. באו ועמדו לפני משה, אמרו לו, טלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה. אמר להם, חייבת. התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין אחד, חוט של תכלת פטורה, זו שכולה תכלת לא תפטור עצמה? [רש"י]. הסטייפלר ב"קריינא דאגרתא" מסביר את הטענה של קורח: חז"ל מבארים, שכל הטענה של קרח נגד משה רבנו, שאמנם משה ואהרן בני עמרם הבכור לקחו לעצמם מלכות וכהונה גדולה, אבל קורח הוא הבן של יצהר והוא השני לאחים, וא"כ הנשיאות מגיעה לו. עצם בקשה זו, היא סיבה לא למנות אותו, כי כל המינויים היו על פי הקב"ה ולא לפי רצון אישי. הוא עצמו הודה בפני משה רבנו שרדיפת הכבוד וההתנשאות היא דבר מכוער, שהרי הוא עצמו טען "למה תתנשא", ובאותה טענה ביקש לעצמו את הנשיאות. עצם בקשתו לנשיאות גרמה שסתר את עצמו מינה וביה, והראיה שרצה להביא מטלית שכולה תכלת, היא עצמה טפחה על פניו, כי מה שהטלית לא פוטרת את עצמה, כי היא משמשת ללבישה ולחימום האדם ואין באפשרותה להשיג את מעלת התכלת המזכירה את כסא הכבוד. וכשאדם לובש טלית, יש לו בזה נגיעה אישית ולתועלתו, ולכן גם אם יקחו את הטלית, לא יעמוד ביעוד שלשמה נוצרה הטלית "למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי",

וכן בית מלא ספרים שמשמש את האדם בלימודו, או סתם "לקשט" את הבית "בספרים", "קישוט" זה לא יכול להביא את האדם "למעלת המצוה" שכל כולה צריכה להיות לשם שמים ללא שום נגיעה אישית.

וזו גם הסיבה שקרח לא היה ראוי לנשיאות, כי גם אם נצא מנקודת הנחה שקרח "כולו תכלת" והראיה, שהיה מנושאי הארון, בכל זאת, כיון שהוא ביקש את טובת עצמו, הוא לא ראוי לנשיאות. וסופו של קרח הוכיח על תחילתו, עד לאיזה שפלות יכולה הנגיעה האישית לדרדר את האדם. "קרח שפיקח היה" ובעל רוח הקודש, בגלל נגיעה אישית שהיתה לו, חלק על משה רבנו כשטען שלא הקב"ה ציווה אותו, אלא הכל בדה מליבו, ועבירה גוררת עבירה עד שנהיה רשע גמור רח"ל.

כמה לימוד מוסר יש כאן, כמה אדם צריך להזהר מרצונו ונגיעתו האישית שלא ידרדר לשפל המדרגה.

והתקדש ע"י אבותיו הקדושים יצהר קהת ולוי, והפסיד הכל.

שואל רבי זלמן סורוצקין, ואם לא הזכירו את שמו של יעקב, וכי אנו לא יודעים שלוי הוא בנו של יעקב? ומתוך, תכונות נשירות במשפחה. יעקב אבינו חיש שידברו עליו שהוא אבי אבי המחלוקת, שהרי הוא חלק על הבכורה שניתנה

שואל רבי זלמן סורוצקין, ואם לא הזכירו את שמו של יעקב, וכי אנו לא יודעים שלוי הוא בנו של יעקב? ומתוך, תכונות נשירות במשפחה. יעקב אבינו חיש שידברו עליו שהוא אבי אבי המחלוקת, שהרי הוא חלק על הבכורה שניתנה

שואל רבי זלמן סורוצקין, ואם לא הזכירו את שמו של יעקב, וכי אנו לא יודעים שלוי הוא בנו של יעקב? ומתוך, תכונות נשירות במשפחה. יעקב אבינו חיש שידברו עליו שהוא אבי אבי המחלוקת, שהרי הוא חלק על הבכורה שניתנה

כותב ה"בעל הטורים" בפרשת מקץ, בגלל שראובן אמר ליעקב אבינו "את שני בני תמית", לכן דתן ואבירם, שהיו מצאצאיו, מתו, שהרי קללת צדיק אפילו על תנאי מתקיימת.

"ויקח קרח וכו' ואון בן פלת בני ראובן" (ט"ז - א')

הגמ' בסנהדרין [ק"י]. אומרת, "חכמת נשים בנתה ביתה" זו אשתו של און שהצלתו. מה עשתה? סתרה את שיערה, וכל מי שבא וראה אותה וראשה פרוע, חזר לאחוריו. מדוע סתרה את שיערה? בספר "ברית שלום" (הובאו דבריו ב"ילקוט האורים") כתב לבאר על פי דברי הגמ', שקמחית זכתה שיצאו ממנה חמשה בנים ששימשו בכהונה גדולה, וכל זה מפני שכל ימיה לא ראו קורות ביתה שערות ראשה. כמו כן אומרת הגמרא בסנהדרין [ק"ט]. שאשתו של און אמרה לו, מה זה משנה לך מי יהיה המלך, אם משה, אתה תלמיד, ואם קרח, אתה תלמיד, בשביל מה להכניס את עצמך לתוך המחלוקת הזאת? ועדיין היה יכול און לומר לאשתו שהוא נכנס למחלוקת מפני שאולי יזכה ואחד מבניו יהיה כהן גדול. לכן הלכה איתו, וגילתה את שיערה, ובזה אמרה לו אין לך בשביל מה להיכנס למחלוקת, בכל מקרה הילדים שלך כבר לא יהיו כהנים גדולים.

רבי חיים שמואלביץ מתרץ, לומדים אנחנו, שבשעת כעס אין הגיון, כשאדם כועס קשה להשפיע עליו. ואם אשתו של און בן פלת בכל זאת הצליחה להשפיע עליו, זה מראה על הפקחות הגדולה שלה, שידעה איך להשפיע על בעלה בחכמה מיוחדת ובדרכי נועם.

רבי ראובן קרלינשטיין היה אומר בשם רבי חיים שמואלביץ, החכמה הגדולה של אשתו של און בן פלת היא, שאפילו שיש מחלוקת ובלאגן, אחד מחזיק ראש, זוהי חכמה גדולה.

"ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת וכו'" (ט"ז - א')

התורה פירסמה את דתן ואבירם לדיראון עולם. ולא רק בפרשתנו, אלא גם בפרשת פנחס [כ"ו - ט] כשספרו את בני ישראל, כתוב 'ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם קריאי העדה אשר הצו על משה וכו'". שואל החידושי הר"ם, הרי הם לא היו משבט לוי ולא דרשו לעצמם שום כבוד בניגוד למאתיים חמישים איש שדרשו כבוד לעצמם, וא"כ למה דווקא אותם פרסמה התורה לדיראון עולם, ואילו את מאתיים חמישים איש מקריבי הקטורת הסתירה התורה את שמם? והתירוץ פשוט, ניתן לסלוח לאדם שלא יכול להתגבר על יצרו ועל כבודו המדומה ושואף לגדלות, אבל בעל מחלוקת לשם שמים, בלי כל נגיעה אישית, אי אפשר לסלוח וצריך לפרסמו לגנאי.

ומצד שני, מסופר על ה"חפץ חיים", שלא הסכים בשום פנים ואופן לצאת בגלוי נגד מנהיגיו של מחנה מסוים ולפרסמם בתור פורקי עול, וראייתו מפרשתנו, שהתורה קוראת לדתן ואבירם "קריאי מועד אנשי שם", וכתבו חז"ל "מיוחדין שבעדה", שהיה להם שם בכל מקום, שלכל אסיפה או כינוס היו בין המוזמנים ראשונה. וכי משה רבינו לא הכיר את דתן ואבירם, האם שכח את התנהגותם במצרים, ואיך אפשר שיהיו עסקני ציבור? אלא ודאי משה רבנו ידע את טיבם, אלא אע"פ כן התמיד ללטפם כדי לרסנם, כדי שלא יהיו גרועים יותר.

עשיו ורק הוא ראוי, ואולי קרח ירש תכונה זו? ולא היא! עשיו באמת לא היה ראוי לכבודה, אבל לקרח לא היה שום יסוד לומר שהוא ראוי יותר ממושה רבנו, כי הרי הוא טען "כי כל העדה כולם קדושים", אבל להגיד שהוא ראוי יותר לא עלה בדעתו. בתוך תוכו ידע קרח, שמושה רבנו ראוי יותר ממנו, ורק הקנאה אכלה אותו. ולכן ביקש יעקב ששמו לא יוזכר במחלוקת זו, שמה שעשה קרח לא בא ממנו.

"ויקח קרח וכו' בן לוי" (ט"ז - א')

ולא הזכיר בן יעקב שביקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם. [רש"י].

לכאורה לא מובן מה כל כך הפריע ליעקב אבינו ששמו אפילו לא יוזכר על מחלוקתם של קורח ועדתו, מבאר רבי דוד פוברסקי, המידה של יעקב היא אמת, ולכן ביקש יעקב שבמחלוקתו של קרח לא יתערב אפילו קורטוב של אמת, אלא תהיה כולה שקר, כי אם היה בזה מעט מן המעט של אמת, המחלוקת היתה ממשיכה לבעור, ומכיון שלשקר אין רגליים וממילא לא יוותר ממנה זכר.

לפי"ז מובן מדוע התנהג משה רבנו עם קורח ועדתו במידת הדין ללא רחמים, על אף שבשאר החטאים שהיו, משה רבנו נלחם ומסר נפשו והתפלל עליהם. אבל במחלוקת זו, גזר עליהם מיתה משונה בלי רחמים, כי במחלוקת קרח לא היה קורטוב אמת, ולכן למחלוקת זו לא היתה שום זכות קיום, ולכן גם משה רבנו ביקש "אל תפן אל מנחתם", שעל אף שיש להם חלק בתמידי ציבור, שגם חלק זה לא יקובל לפניך, אלא תניחנו האש ותאכלנו, כדי שלשקר לא יהיה זכות קיום. ולכן האריך בלעה את כל הרכוש, כי אם יישאר משהו, יחשב הדבר לזכות וממילא יהיה למחלוקתם צד וזכות קיום, לכן ביקש משה רבנו שכל רכושם יבלע באדמה ולא יישאר שום זכות מהמחלוקת.

רבי יוסף מלוצק, חתנו של הנודע ביהודה, מסביר, שכוונתו של יעקב שלא יזכר שמו, הוא כדי להקל את החטא מקרח ועדתו, שככל שייחוס המשפחה יותר גבוה, החטא יותר חמור. לכן ביקש יעקב ששמו לא יוזכר, כדי שהקב"ה לא יחשיב להם היותם מיוחדים "בני יעקב", אלא ענשו רק בגלל חטאם העצמי.

"ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי" (ט"ז - א')

הגמ' בסנהדרין [ק"ט]. אומרת, בן קהת - בן שהקהה שיני מולידיו. בספר "איי הים" כתב: הרי טענתו של קרח היתה "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשא על קהל ה'", הכל נכון, אך האם אפשר להתכחש לעובדה שמושה רבנו מורם מעם? האם אפשר להתכחש לעובדה שמושה רבנו הוא איש אלוקים?

אלא שקרח טען שוודאי משה רבנו הוא איש קדוש, אך הוא נולד קדוש ולא זכה לכך מתוך בחירה עצמית, ואם כן, זו אינה סיבה להתנשא על קהל ה'. על טענה זו ענה משה רבנו, טענתך אינה נכונה, לא נולדנו קדושים, אלא הקב"ה הוא זה שבחר בנו, טענתך אינה נכונה, אבל עוזר לנצח את היצר הרע, ובלעדיו לא יכולנו לנצח. אך אדם מקבל שכר על כך שבחר בטוב. אך לפי סברתו של קרח, אין בחירה, ומעשי האדם תלויים אך ורק בתכונות שעברו אליו מהוריו. מכאן, שהוריו של קרח היו כמוהו, לכן נאמר על קרח "שהקהה שיני מולידיו".

מלוא עיניו, ואינו יושב עד שיתכסה מעיניו. ראה אב בית דין, עומד מלפניו משיראנו מרחוק מלא עיניו, עד שיעבור מלפניו ארבע אמות. ראה את הנשיא, עומד מלפניו מלא עיניו, ואינו יושב עד שיושב במקומו או עד שיתכסה מעיניו. כלומר, ישנן דרגות בחיוב העמידה, לפני מי שצריכים לכבדו. אם הוא זקן, מספיק "הידור", עמידה בפניו מעט, לא מלא קומתו. אם הוא תלמיד חכם, צריך לעמוד מלא קומתו כשעובר לידו. אם הוא אב בית דין, חובה לעמוד מהרגע שהוא נכנס עד שהוא יושב במקומו. ואם הוא מלך או נשיא בישראל, יש לעמוד לא רק עד שהוא יושב, אלא עד שהוא אומר שאפשר לשבת. אומר החיד"א, עדת קרח רצו לבזות את משה רבנו, מה עשו? כשהוא נכנס, הם כבר עמדו, וכשהוא התיישב הם גם התיישבו, כאילו הוא אב בית דין, כאותם מאתיים חמישים איש שהיו אבות בתי דין. וא"כ, תחילת ביזוי משה על ידי קרח ועדתו, מונח כבר בפסוק זה - "ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמישים ומאתיים", הם השוו את כבודו לכבודם של שאר מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות, וקמו לפני משה רק כשבא לפנייהם ממש, כשהגיע לתוך ארבע אמותיהם, ולא כפי הדין שמי כשרואים אותו עומדים מלפניו מלא עיניהם.

"ואנשים מבני ישראל חמישים ומאתים" (ט"ז - ב')

כותב החזקוני, איך הגיע לאסוף מאתיים חמישים איש? קרח לקח מכל שבט עשרים ושלושה אנשים, שהם סנהדרין קטנה, ולא לקח משבט לוי. וא"כ, עשרים ושלוש כפול אחד עשרה שווה מאתיים חמישים ושלוש, וא"כ, חוץ מקורח ודתן ואבירם היו מאתיים חמישים איש. [א.ה. לכאורה קשה, שהרי דתן היה משבט לוי ושבט לוי הרי לא נכלל במאתיים חמישים ושלוש?]

"נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם" (ט"ז - ב')

בספר "חכמה ומוסר" מעיר, התורה מעידה על עדת קורח שכולם היו חשובים ובעלי מעלה, והוטעו ע"י טענותיו של קרח, עד שהיו בטוחים שהם עושים לשם שמים, והראיה, שלקחו כל אחד מחתתו, שהם חשבו בוודאי הקב"ה יבחר אותם, ואם הם לא היו בטוחים בצדקתם, לא היו מסתכנים בנטילת המחתות. ואחר כל זה שעשו לשם שמים, הגמ' בסנהדרין [ק"י]. מספרת, שרועה אחד הראה לרבה בר בר חנה את מקומם של בני עדת קרח בגיהנום, ושמע שצועקים "משה אמת ותורתו אמת והן בדיאים". הרי, שמזמן משה רבינו עד זמנו של רבה בר בר חנה היו עדת קרח נידונים בגיהנום, ואפילו שחטאו בשוגג. ומי לא ירא ולא יפחד מגודל העונש.

"נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם" (ט"ז - ב')

הגמ' בבבא בתרא [ע"ה]. אומרת, אמר רבה בר בר חנה שאדם אחד הראה לו מקום הבליעה ששם נבלע קרח, ושמע שצועקים שם "משה אמת ותורתו אמת". וכתב שם רש"י, שבכל ראש חודש הם אומרים כך. ולכאורה, מדוע דווקא בראש חודש? מסביר המהרש"א, כאשר קרח אסף את המאתיים חמישים איש, טענו לקרח כי כל העדה כולם קדושים, א"כ מי יהיה כהן גדול? והחליטו שכל ראש חודש יהיה אחד מכל שבט כהן גדול, כנגד י"ב מזלות, וא"כ עכשיו שמגיע ראש חודש חוזר על עצמו כל הענין, ורואים הם באיזה מצב הם נמצאים, ומצדיקים עליהם את מה שנעשה להם ואומרים "משה אמת ותורתו אמת".

מדוע נקרא און בן פלתי - שכל ימיו היה באוננות. מספרת הגמ' בסנהדרין [ק"ט], שאון בן פלתי ניצל בזכות אשתו שתבעה ממנו שיסתלק מהמחלוקת. ענה לה, כבר נשבעתי ואיני יכול להפיר את השבועה. אמרה לו, איזה תועלת תצמח לך ממחלוקת קרח ועדתו, או שמישה רבנו מלך ואתה תלמיד, או שקרח מלך ואתה תלמיד. מה עשתה? ישבה בפתח האוהל סתורת שיער, כדי שלא יעיוו להיכנס ולקרוא לבעלה. שואל החפץ חיים, איזה תוקף יש לשבועתו, הרי זה "נשבע לעבור על המצווה", ששבועה כזו לא חלה. וכמו למשל אם אדם נשבע שלא יניח תפילין, הרי בוודאי שבועתו לא חלה כלל, והוא יכול להניח תפילין. על כרחך, שאון בן פלתי סבר שזו מצוה, ואע"פ שאשתו טענה שלא ירוויח כלום מן המחלוקת המשיך לסבור שזו מצוה, ולכן טען ששבועתו חלה. רק לאחר מפלתו של קרח, נוכח בטעותו ועשה תשובה, ומאז "ישב באוננות כל ימיו", הצטער על זה כל חייו.

"ויקומו לפני משה" (ט"ז - ב')

בתרגום יונתן בן עוזיאל כתב "ויקמו בחוצפה והורו הלכה בפני משה". לכאורה מדוע לא חשש קורח שיחשדו בו שהוא ממזר, הרי במסכת כלה כתוב [פרק ב'] "עז פנים ממזר"? מתרץ רבי ברוך מרדכי אורחי, כיון שקרח היה עשיר גדול, לא חשש שיתלו את עזותו בפגם ייחוסו אלא בעושרו, וכמו שאמר שלמה המלך [משלי י"ח - ב"ג] "ועשיר יענה עזות". לפי זה מובנת הגמ' בקידושין [ע"א]: אמר ר' יהושע בן לוי "כסף מטהר ממזרים" שנאמר [מלאכי ג' - ג'] "וישב מצרף ומטהר כסף". וההסבר, אם יש לו לאדם הרבה כסף, הרי שאם הוא "יענה עזות", הכסף שיש לו יוכל לטהר את שמו מן החשד שהוא ממזר.

"ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמישים ומאתים" (ט"ז - ב')

שאלו את רבי אהרן לייב שטיינמן, קרח היו איתו מאתיים חמישים ראשי סנהדראות, ואם נתבונן במושגים של ימינו, זה כאילו "הכנסיה הגדולה", התאספות של כל גדולי הדור מכל העדות, ומנגד זה עומד משה רבנו לבד. אדם שעומד מהצד, איך ידע מי הצודק? וענה, כיון שמישה שתק, סימן שהוא צודק, וכמו שהגמ' בקידושין [ע"א]: אומרת, שבני מערבא היו בודקין יחוס על ידי השתיקה. כשבני אדם רבים ביניהם, מי ששותק ראשון, סימן שהוא מיוחס יותר.

"ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמישים ומאתים נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם" (ט"ז - ב')

החיד"א בספרו "נחל קדומים" מפרש פסוק זה שלא כפשוטו. התורה בפרשת קדושים [ויקרא י"ט - ל"ב] ציוותה "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", ומכאן הגמ' בקידושין [ל"ד]. לומדת את המצוה לקום מפני תלמיד חכם. ועד כמה חייב לעמוד מפניו? אומרת הגמ', יכול יעמוד מפניו ממקום רחוק, תלמוד לומר "תקום והדרת", לא אמרתי קימה אלא במקום שיש לו הידור בעמידתו. וכתב רש"י, הידור בעמידתו - תוך ארבע אמות, שאז נראה שעומד מפניו. אמנם, לא כל התלמידי החכמים שווים לענין זה.

השו"ע [יורה דעה סימן רמ"ד - ט' - י"ד] פוסק, הרואה חכם עובר, אינו עומד עד שיגיע לתוך ארבע אמותיו, וכיון שעבר מלפניו יושב. ואם רבו מובהק, עומד מלפניו

עם ישראל לחלוק על משה רבנו. החליט קרח שיטען "כולם קדושים", זאת תהיה סיסמת הבחירות שלו. וכשכינוס את הכינוס הראשון, עמד ואמר, תראו את שניהם לוקחים הכל לעצמם, איך הם מעזיזים? וכי רק הם קיבלו את התורה, הרי כולנו, כן, כולנו קדושים ובתוכם ה'. כולנו היינו במעמד הר סיני, כולנו שמענו את עשרת הדברות מפי הקב"ה, איך מסוגלים משה ואהרן לומר לכם שאתם שוים פחות. בא קרח ואמר, רבותי, כל העדה כולם קדושים, כולנו חכמים, כולנו נבונים, מי צריך בכלל את משה רבנו. וזאת היתה כפירה, משום שברגע שגם אני צדיק, אני יכול להחליט שמצוות ציצית היא המצאה של משה רבנו, ושהתורה לא ניתנה מהשמים, ח"ו.

קרח המציא את השיטה הזאת, אך היא רודפת אותנו עד עצם היום הזה. בן אדם למד בקושי שנתיים, למד מסכת אחת ואותה בקושי הוא יודע, עכשיו מותר לו להביע דעות! עם זה הוא לא מסכים, עם זה הוא כן מסכים. גדולי הדור אמרו כך, אך לו יש דעה אחרת. כל אחד חושב שהוא יודע להחליט מה טוב ומה לא טוב, מה שהרב הזה אמר, זה בגלל האינטרס הזה, ומה שזה אמר, בגלל... מה יש, גם הוא למד! "כי כל העדה כולם קדושים", זו היתה סיסמתו של קרח, וממנה עלינו להיזהר ולהישמר עד היום הזה.

לתוספת הסבר על מצבו של הדור, שמעתי בשם הרב אברמסקי, שהמרגלים בפרשת שלח אומרים "ניתנה ראש ונשובה מצרימה". למה צריכים ראש, מה לא טוב שיחזרו למצרים לבד? אלא כך דרכם של בעלי מחלוקת, קודם הם מכתירים מישהו ל"גדול הדור", ואח"כ אחרי שיש להם גדול, אז מתחילה המרידה.

"כי כל העדה כולם קדושים" (ט"ז - ג)

בפרשת דברים, מוכיח משה רבנו את עם ישראל, ומזכיר ברמז את עוונותיהם. אחד מהם הוא "וחצרות ודי זהב", ופירש רש"י, ש"חצרות" זו מחלוקתו של קרח, ו"די זהב" הוא חטא העגל. בספר "ילקוט הגרשוני" שואל, שלכאורה הסדר צריך להיות הפוך, קודם חטא העגל ואח"כ מחלוקת קורח? ומתריך, על עצם מעשה העגל היה לבני ישראל תירוץ, הרי רק לפי חמישים יום יצאנו ממצרים, ושם היינו רגילים לעבוד עבודה זרה. אבל אם נקבל טענה זו, תתעורר עליהם טענה חדשה, הרי במצרים כיבדו את כהני הדת, וכמו שכתוב בפרשת ויגש "רק אדמת הכהנים לא קנה כי חק לכהנים מאת פרעה ואכלו את חקם", ומדוע בני ישראל לא למדו לכבד את משה, וכמו שנהגו במצרים? א"כ, כאשר חלק קרח על משה רבינו ולא נתן כבוד למנהיגיו וכהניו, אלא טען "כי כל העדה כולם קדושים", בזה הוא עורר מחדש את הקטרוג על מעשה העגל, כי אותה טענה והמלצת זכות בגלל שיצאו ממצרים נפלה, ולכן נאמר קודם "וחצרות" ואח"כ "ודי זהב".

"כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו" (ט"ז - ג)

אומר ה"מקרי דרדקי", צדיק יכול להגיע לעמדת ראש ומנהיג ולהיות מורם מעם, באחת משתי הדרכים. א'. הוא עבד על עצמו עד שהגיע למה שהגיע. ב'. הוא ממונה על הקהל, והקהל הוא זה שרומם אותו, כי לציבור יש זכויות. טענתו של קרח היתה, שמשה רבנו מתנהג כאילו הוא גדול ומורם בזכות עצמו, ומכח התעלותו העצמית. אמר קרח "כל העדה כולם קדושים", מעלתך לא באה מכח עצמך, אלא מכח הקהל, ולכן "ומדוע תתנשאו" לחשוב כאילו זה בזכות עצמך.

"נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם" (ט"ז - ג)
 הם האנשים המורמים מעם, אבל מי הם "קריאי מועד"? בספר "לוח ארוז" כתב, המשנה ברורה [סימן קל"ו ס"ק ב'] הביא בשם המהרי"ל ש"מצוה לקרות ביום טוב אנשים המעמידים הקהילה לפיכך הם קודמים לכל וכו'". אותם האנשים שהעמידו את קהילותיהם, הם "קריאי מועד" שנקראים לעלות לתורה במועד.

"קריאי מועד אנשי שם" (ט"ז - ג)

בספר "קרבן עניי" כותב, לא מצאנו בשום מקום שאנשים חשובים נקראים אנשי שם. רק פעמיים נמצא בתורה אנשי שם, בדור המבול "המה הגיבורים אשר מעולם אנשי השם" [בראשית ו' - ד], ובמחלוקתו של קרח. וכמו שפירש בזהר אצל דור ההפלגה, כמו שכתוב "ונעשה לנו שם", שכל כוונתם היתה להגדיל שמם, שהיו שאפתנים. ה"כלי יקר" מסביר, "אנשי שם", שהתקבצו אל קרח אנשים מרי לב אוהבי בצע ושררה, וחשבו אם קרח ינצח יחלק לכולם חלק בשלטון, וזאת היתה כל בקשתם, כל אלה שרוצים שיהיה להם "שם" לשם כבוד, פן נהיה לבזו.

"כי כל העדה כולם קדושים" (ט"ז - ג)

בנוהג שבעולם, כשגוערים באדם שאינו חרדי כל כך, שאינו שומר תורה ומצוות, הוא עונה, יש לי לב יהודי, ובתוך תוכי אני יהודי טוב. וזה טען קרח, אע"פ שהתנהגותם של אנשי עדתי היא לא לפי כל התגים והדקדוקים, בכל זאת "ובתוכם ה'", בתוך תוכם הם יהודים טובים.

רבי אלחנן וסרמן שאל את ה"אמרי אמת", הרי קורח היה במעמד הר סיני, ואיך הוא הסתפק בנבואת משה רבנו? ענה לו ה"אמרי אמת", קורח האמין גם האמין במשה, אחרת לא היה אומר "כי כל העדה כולם קדושים", ובכלל לא היתה אז מציאות בכלל לכפור במשה, שהרי כשמשה רבנו הסיר את המסווה מפניו, גם קורח לא יכל להסתכל עליו, אלא שידע קורח את רבונו ומתכוון למרוד בו.

"כי כל העדה כולם קדושים" (ט"ז - ג)

בספר "בנין אריאל" שואל, מהו כפל הלשון "כי כל העדה כולם קדושים"? ומתריך ע"פ הסברו של הט"ז [סימן תקפ"ח] בביאורו את כפל הלשון בתפילה "מלוך על כל העולם כולו בכבודך", שתיבת "כל" יכולה לקבל משמעות של "רוב", כיון שרובו ככולו, לכן יש צורך לכפול ולומר "כולו", כולם ממש. גם קורח ביקש להדגיש לפני משה רבנו שכל העדה ממש, לא יוצא מהכלל, כולם קדושים. לכן היה חייב לחזור ולכפול "כל העדה כולם". ומהיכן לקח שבאמת כולם קדושים, ואין בהם אפילו אחד שאינו קדוש? לכן פירשו חז"ל (הובא ברש"י), "כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה", ואת דברי הקב"ה הרי שמעו כולם ממש, אחד לא נעדר.

"כי כל העדה כולם קדושים" (ט"ז - ג)

בעלון "לאור הנר" של ר' שלמה לווינשטיין נ"י כותב: כשקרח ביקש לפקוד אנשים למפלגתו, היתה בפניו בעיה. למשה ואהרן היה מעמד מכובד ביותר בתוך עם ישראל, כולם הכירו בקדושתם, וראו איזה יחס הם מקבלים מהשכינה. חשבו, איך הם יכולים לשנות את המצב, איך הם יכולים להביא את

ידע מראש כמה דיו יצטרכו? ותירצו המהמרים, שענותנותו של משה רבנו גרמה לכך, כי הקב"ה רצה שיהיה כתוב "ויקרא אל משה" עם אות א' רגילה, ואילו משה רבנו כתב בא' קטנה, וכן בפסוק "והאיש משה עניו מאוד", השמיט משה את ה"ו", ומדיו זה שנשתייר בגלל ענותנותו של משה, זרק הקב"ה על פניו, ומזה קרן עור פניו. משה רבנו שומע שאומרים עליו שהוא מתנשא, וזה לא יכול להיות, אלא אם כן ענותנותו שהיתה ניכרת על פניו בטלה פניו כבר לא מאירות, ולכן "ויפול על פניו".

"וישמע משה ויפול על פניו" (ט"ז - ד)

מדוע נפל על פניו? מתרץ רבי יהונתן אייבשיץ בספרו "תפארת יהונתן" ע"פ הגמ' במועד קטן [י"א]: שאומרת, כל מקום שנתנו בו חכמים עיניהם או מיתה או עוני. אומר רבי יהונתן אייבשיץ, כיון שמשה רבנו לא רצה להענישם, שמא יוסיפו דברים ולא יחזרו בהם, לכן "ויפול על פניו", כדי שלא יתן עיניו בהם.

בספר "אוצר אפרים" מביא מהספר "משכנות יעקב", לר' יעקב בן נעים ז"ל מסלונקי: הרי חז"ל אמרו כי "אסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע" [מגילה כ"ח], אם כן, ברגע שקרח כפר בהשי"ת, במשה עבדו ובתורה מן השמים, אסור היה להסתכל בפניו. וזהו שנאמר: "וישמע משה ויפול" - ולמה? "על פניו" - לא על פניו שלו, אלא הכוונה בגלל פניו של קרח הוצרך ליפול, כדי שלא להביט בהם.

"וישמע משה ויפול על פניו" (ט"ז - ד)

הגמ' בסנהדרין [ק"י] אומרת, שחשדוהו באשת איש. וצריך להבין איך יתכן לחשוד במשה רבנו באשת איש אף מאשתו פרש? תירוץ רבים נאמרו על שאלה זו.

בספר "שער בת רבים" [סוף פרשת תורע] מביא ליקוט של כמה מן ההסברים של העניין.

הגמרא בסנהדרין [פ"א] אומרת, כתוב ביחזקאל [י"ה - ו'] "ואת אשת רעהו לא טמא", שלא ירד לאומנות חבירו. ולפי"ז לא חשדוהו ממש באשת איש אלא טענו כנגד משה שהוא "ירד לאומנות חבירו", שאחיו היה נביא לפניו, ובא משה ונטל את גדלותו.

תירוץ נוסף בשם האלשיך, קרח ועדתו טענו שנבואתו של משה רבנו היא כנבואתם של שאר נביאים, שמקבל את הנבואה מפי מלאך, ולא נבואה מפי הקב"ה בעצמו, וכפי שמעיד הקב"ה "פה אל פה אדבר בו". מלאך נקרא "איש", כפי שכתוב [בראשית ל"ז - ט"ו] "וימצא איש", שהיה זה המלאך גבריאל. ומה הפירוש שחשדו במשה באשת איש, שהוא מתנבא ע"י "איש", ע"י מלאך ולא ע"י הקב"ה, ואין הכוונה כפשוטו. ואם הוא נביא ככל הנביאים, מדוע יתנשא על כל הנביאים, והם דומים לו...

המגיד מוילקומיר בספרו "עיני יצחק" על מסכת מועד קטן מתרץ, קרח טען שיכול להוכיח שמשה רבנו חשוד על כל העבירות בתורה, ואיך יוכיח? אמר לעצמו, אקח טלית שכולה תכלת, ואשאל את משה אם צריך לך ציצית, והיה בטוח שיענה בשלילה. ומדוע? כי כל הציצית נועדה ל"וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'", ואם הטלית כולה תכלת אז לא צריך, וא"כ אין צורך במצוות מעשיות אלא רק סמלים שנועדו כדי להיזכר. ולכן, משה רבנו שדבוק כל הזמן בשכינה, אינו צריך כלל את המצוות, אם כן הוא חשוד על הכל כולל אשת איש.

"כי כל העדה כולם קדושים וכו' ומדוע תתנשאו" (ט"ז - ג)
הגמ' בשבת [ק"ט] אומרת, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהשוו קטן וגדול. ובמסכת יומא [ט]: אמרו: לא חרבה ירושלים אלא משום שנאת חינו, היינו שהיתה ביניהם מחלוקת. שואל האדמו"ר מאזורוב בספרו באר משה, שתי הגמרות סותרות אחת את השניה, שהרי אם השוו קטן וגדול, הרי שהיה שוויון מוחלט ביניהם וכיבדו האחד את השני, ומאידך, הגמ' השניה אומרת שהיתה מחלוקת ביניהם? מסביר האדמו"ר מאזורוב, אדרבה, כאשר משווים קטן וגדול וממעטים מערך הגדול עד שגם הקטן אומר גדול אני, זה עצמו גורם לפילוג ולמחלוקת ולשנאת חינו. זה אנו לומדים מקורח, שטען "כי כל העדה כולם קדושים", כולם שווים, אין גדולים ואין קטנים, וממילא "ומדוע תתנשאו על קהל ה'", ואין צורך בראש ומנהיג. טענה זו לא באה מאהבת ישראל ומרצון לאחדות, אלא נהפוך הוא, מאהבת כבוד עצמו, מקנאה, שנאה ומחלוקת.

"כי כל העדה כולם קדושים וכו' ומדוע תתנשאו וכו' וישמע משה ויפול על פניו" (ט"ז - ג - ד)

אומר המדרש [במד"ר י"ה - ו'], אמר להם "כל העדה כולם קדושים", וכולם שמעו בסיני אנכי ה' אלקיך, ומדוע תתנשאו. מובא בספר "אלף למגן" מבעל ה"פלא יועץ", לכאורה קשה, מה טענתם "כי כל העדה כולם קדושים וכו' ומדוע תתנשאו", וכי הם לא ידעו שמשה רבנו הוא מעל כולם, הלא כל ישראל זכו לשמוע רק שתי דברות, ואילו את שאר הדברות שמעו ממשה רבנו שרק הוא שמעם מפי הגבורה? ועוד יש להבין, איזו תשובה ומוענה יש במעשהו של משה שנפל על פניו - לעיקר טענתם "ומדוע תתנשאו"? אלא, שהם מנגד יכלו לטעון, שבאמת כל ישראל היו ראויים לשמוע את כל עשרת הדברות מפי הגבורה, אלא שהם מרצונם ומנדיבות ליבם כיבדו את משה שהוא יהיה זה שיעביר את דברי ה' אל העם. וזו היתה טענתם "כי כל העדה כולם קדושים", ומה שמשה רבנו מסר את דברי ה' אל העם, זה לא היה בגלל חסרון במעלתם של ישראל, אדרבה, בגלל נדיבות לב, וא"כ אין למשה שום יתרון עליהם, ולכן "ומדוע תתנשאו"? ומשה בענותנותו לא ענה להם בכלל, אלא "ויפול על פניו", עד שאתם טוענים "ומדוע תתנשאו", הנה פני גלויות לפניכם, תסתכלו עלי! מדוע אינכם יכולים להסתכל עלי, כי עור פני קורן, ובכך נסתמו טענותיהם גם כלי שמשה רבנו יענה להם, כי הם רואים לבד את גדולתו של משה, ולכן הם לא יכולים לטעון "ומדוע תתנשאו על קהל ה'".

הרבי מקוצק היה אומר, כך הוא תמיד בכל מחלוקת, אנשי ריב ומדון חולקים על הצדיקים שבכל הזמנים, ועל פי רוב מאשימים אותם בחטאים שאין להם שחר, ומעלילים עליהם עלילות שווא. דווקא על משה רבנו, שהתורה העידה עליו "והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה", לא מצאו אלא לטעון "ומדוע תתנשאו על קהל ה'", שהוא בעל גאוה.

"ומדוע תתנשאו וכו' וישמע משה ויפול על פניו" (ט"ז - ג - ד)

הרב נחמיה חיון בספרו "דברי נחמיה" שואל, מדוע רק משה נפל על פניו ובפרט שטענתם היתה גם על אהרן? ומתרץ על פי המדרש שקרן עור פני משה מפני שהקב"ה זרק עליו את הדיו שנשאר מכתבת התורה. והקשו המפרשים, מה שייך אצל הקב"ה שנשאר, הלא הוא יודע אחרית דבר מראשיתו, ובוודאי

תורה הדרך. במרגלים, "אחינו המסו את". וא"כ, אמנם זה סרחון רביעי.

אבל בכל פעם היתה להם טענה מוצדקת?

ומתריץ, שאלתי פעם בחור ישיבה, למה לא היית היום בתפילה, ואמר לי, שאתמול היה בחתונה ורקד עד כלות כוחותיו, הגעתי מאוחר ליישיבה, ולכן קמתי מאוחר. ואתמול? אתמול דווקא קמתי בזמן והוצרתי להתפנות, והשעה התאחרה. ושלשום? שלשום, שלשום, כן, התעוררתי בזמן וראיתי שהמים של נטילת ידיים שהכנתי נשפכו, והרי אסור ללכת ארבע אמות בלי נטילת ידיים, הייתי חייב להכות שיחזרו מארוחת בוקר ויביאו לי ספל מים. אמרתי לו, בוא נלמד קטע מגמרא בחגיגה [ג:], ת"ר איזהו שומה שאמור בכל מקום שפטור מהכל, היוצא יחידי בלילה והלן בבית הקברות והמקרקע כסותו. וביארה הגמ', שאם לן בבית הקברות, אין זו ראייה שהוא שומה, אולי ביקש שתשרה עליו רוח טומאה ותסייע לו לכשף. ואם יצא יחידי בלילה, אולי הוצרך להתאוורר. ואם קרע כסותו, אולי הוא בעל מחשבות ועשה כן בהיסח הדעת. אבל אם עשאן לכולן, נעשה כשור שנגח שור, חמור וגמל, שנעשה מועד לכל בעלי החיים כולם. ולמה לא נאמר שהוא רוצה לעשות קסמים, וגם חייב להתאוורר וגם בעל מחשבות? התשובה, שבשלושה הוי חזקה, ולמה לחזר אחרי שלושה תירוצים אם אחד עונה על הכל, שומה הוא זהו.

אותו הדבר, אדם בא לרופא, יש לו חום, כואב לו הראש ופריחה בגוף. רופא טיפש יטפל בתופעות אחת לאחת, רופא חכם מבין שלכל התופעות ישנה סיבה אחת, הבעיה היא שאין כוז תרופה.

המסקנה, צריך לקום לתפילה בזמן, וזהו. "וישמע משה ויפול על פניו" - שכבר זה בידם סרחון רביעי. אמנם כל אחד וסיבתו, אבל הצד השווה שבשלושה הוא בן מלך שסרח על אביו.

"בקר ויודע ה' את אשר לו" (ט"ז - ה')

מדוע משה רבנו אמר להמתין עד הבוקר? אומר המהר"ם ש"ף, על המן נאמר "וילקטו אותו בבוקר בבוקר", ואומרת הגמ' ביומא [ע"ה:], שהמן ירד לפי דרגתו של האדם. "והוא כורע גד", שמגיד לכל אחד מה שבחורים ובסדקים. צדיקים, ירד להם על פתח ביתם, בינוניים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו. וכאשר קרח אמר "כי כל העדה כולם קדושים" אמר משה "בקר ויודע", נחכה עד הבוקר ונראה אצל מי יורד המן ליד הבית, וליד מי לא. אלא, שבאותו בוקר לא ירד מן, ומדוע? בגלל המחלוקת. כאשר בני ישראל חטאו בחטא העגל ועבדו עבודה זרה, ירד מן, אבל כאשר היתה מחלוקת בעם ישראל לא ירד מן, ממילא לא ניתן היה לבדוק מי צדיק ומי רשע.

רבי פנחס מקוריץ מתריץ, שהגמ' בברכות [ט"ז:] כתוב "אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה, אל תהרהר אחריו ביום, שכבר עשה תשובה". כיון שקרח היה תלמיד חכם, החליט משה להמתין עד הבוקר, בהנחה שבמהלך הלילה בוודאי יעשה תשובה, וכפי שכתוב בזוהר, שבשעת קריאת שמע שעל המיטה צריך האדם לעשות חשבון נפש על כל מה שעשה במהלך היום. אלא, כפי המבואר ברש"י להלן [פסוק י"ט], קרח לא הלך לישון באותו לילה, אלא כל הלילה התרוצץ משבט לשבט ופיתה אותם להצטרף למפלגתו, כיון שכך, לא היה קרח צריך לקרוא קריאת שמע שעל המיטה, וממילא לא עשה חשבון נפש ולא חזר בתשובה.

אבל משה רבנו ענה לקרח, שגם טלית שכולה תכלת חייבת בציצית. ואז קרח אמר שמושה רבנו טועה, כי אם צריך חוט אחד שיזכיר, אז טלית שכולה תכלת...

בספר "מלא העומר" כתב הסבר דומה. אדם החושד בחבירו, חושד בו באותם דברים שהוא עצמו נגוע בהם. וזה מה שהגמ' בקידושין [ע:] אומרת, "כל הפוסל במומו פוסל". משה רבינו ציווה לעשות ציצית, שסגולתה "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם". אמרו לו, "כל העדה כולם קדושים", אם אתה חושד בנו, כנראה אתה בעצמך נגוע, ולכן ציוו לנשותיהם להיזהר מפניו.

הסבר נוסף, כתוב בגמ' [קידושין כ"ג:] לגבי עבד "מה שקנה העבד קנה רבו", וגם לגבי אישה כתוב "כל מה שקנתה אישה קנה בעלה". אבל יש הבדל גדול ביניהם, העבד אינו יכול לעשות על דעת עצמו כלום, ובוודאי שאינו רשאי ויכול לשנות מתפקידו. אבל האישה, יש לה רשות לשנות ולהוסיף ולגרוע במלאכתה ובקנייניה. התורה נמסרה על ידי משה, והוא נהג בה מנהג עבד, "ישמוח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו". אבל קרח חשד שהוא מתנהג כאשה, שהוא מוסיף וגורע ממצוות ה', וזהו שחשדוהו באשת איש.

ה"כתב סופר" מתריץ, קרח ועדתו הבחינו שבכל הניסיונות שהיו לעם ישראל במדבר ובפרט במחלוקתם מול משה רבנו, נשים לא היו מעורבות. היה מעשה העגל, הנשים לא נתנו את הזהב שלהן. במרגלים, האנשים בכו ולא הנשים. הנשים סמכו לגמרי על משה, כנראה שיש כאן דברים נסתרים בינו לבינו, ולכן קינאו לנשותיהם.

בספר ה"אבן שוהם" [דרוש י"ד] תירץ. און בן פלת אשתו הצילתו, התנהגותה של אשת און בן פלת אינה התנהגות אופיינית של נשים. איך זה פתאום היא זו שאומרת לבעלה "תוותר", אל תכניס את עצמך למחלוקת, מה קרה? לכן חשדו את משה שיש בינו לבין אשת און איזה דברים נסתרים, ולכן קינאו כולם בנשותיהם.

"וישמע משה ויפול על פניו" (ט"ז - ד')

שכבר זה בידם סרחון רביעי. [רש"י].

מפרש ה"פנינים יקרים" את לשון רש"י בידם, שכשחטאו בעגל, שזיה חטא של עבודה זרה אמר משה רבנו, רבש"ע, במעמד הר סיני כשאמרת להם "אנכי ה' אלקיך", הם חשבו שהכוונה רק אלי, כי הציווי נאמר בלשון יחיד. ובזכות מאמר זה של משה, האריך ה' אף על חטא העגל. אבל עכשיו בא קרח ואמר "כל העדה כולם קדושים", וכוונתו כמו שכתב רש"י, כולם שמעו בני ישראל "אנכי ה' אלקיך", א"כ זה חזר ועורר את חטא העגל, כי הלימוד זכות של משה רבינו נפל, וזה הכוונה בידם, שעל ידם נתהווה סרחון רביעי.

"וישמע משה ויפול על פניו" (ט"ז - ד')

שכבר זה בידם סרחון רביעי. א'. חטא העגל. ב'. מתאוונים. ג'. מרגלים. ד'. קרח. [רש"י].

שואל רבי יעקב גלינסקי, לכאורה בכל פעם שסרחו, היה לזה טעם אחר. בעגל, היו נבוכים בגלל שמושה רבנו לא ירד, והשטן ערבב את העולם והראה דמות חושך ואפילה וערבויה בעולם. כמתאוונים, הרשעים התסיסו והכל מחמת

הסבר נוסף שמעתי בשם הרב הירשבוין, משה רבנו בא ללמד יסוד חשוב את עם ישראל. בדורו ובדורות הבאים, העם נמשכים אחרי קרח, כי נכבד הוא מאוד וגדול כוחה של הסתה וליצנות למשוך את ליבם של הבריות, אבל דעו לכם, כי "הלילה" נגמר ואחריו מגיע "הבוקר", ואז "וידוע ה' את אשר לו", בסופו של דבר האמת מתגלה, והיא זו שמנצחת. כך יהיה בעם ישראל בכל הדורות, שונאי התורה פושטים צורה ולובשים צורה, ובכל דור ודור יקומו וילעגו לרבנים וללומדי התורה, והם יעשו זאת בחכמה ובכשרון, ויטו ליבם של עם ישראל. אך אל דאגה, בסופו של לילה יבוא הבוקר "וידוע ה' את אשר לו", וסופה של האמת להתגלות, וסופם של אלו שנמשכו אחר תעמולת הכזב של שונאי ה' ותורתו, יהיה כסופם של קרח ועדתו.

רבי ירוחם ממיר מסביר בשם רבי ישראל סלנטר, בגשמיות, אדם הצמא מאוד, ומגישים לו כוס מים צלולים אבל ימצא שם אדם, ואפילו משוגע, שיאמר לו שראה מישהו מכניס רעל לתוך המים. אותו אדם יירתע מלשתות, אפילו שזה נגד השכל הישר, שהרי אנשים פקחים מבטיחים לו שאין כלום במים, ובכל זאת הוא יפחד ולא ייכנס אפילו לסיכון קטן, והכל בגלל ההערה של המשוגע. לעומת זאת, בענייני יראת שמים זה אחרת, הולך לו אדם בעולמו, בריא ובטוח ולא מפחד ולא דואג כלום על אחריותו, ומדוע אינו חושש ולא כמסתפק אולי ייענש ורע ומר יהיה לו על כך שהוא עובר על פי השי"ת, הלא הוא אדם מאמין וירא שמים, אלא שהיצר משכיח ממנו זאת. זה מה שהיה קשה לרש"י, משה רבינו עומד ומתרה בהם בשם ה' שהמתנות והקטורת "סם המוות נתון בתוכם, שבם נשרפו נדב ואביהוא", ואיך הם מתקרבים ולא מפחדים ומכניסים עצמם לסכנה גדולה מיידית, הלא אינם טיפשים, זאת הרי פליאה שאין לה כל ביאור. אלא - מתרץ - הם חטאו על נפשותם, וממילא נאטמה אוזנם משמוע.

"רב לכם בני לוי" (ט"ז - י"ז)

וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו. [רש"י].

מסביר רבי מאיר מפרמישלאן, מה ראה לשטות זו להיות "פיקח", כי עיקר עבודת ה' היא הביטול לרצון השי"ת ולא להתחכם. וכך פירשו חסידים בפרשת שמות (ד' - י"א) "או מי ישום אילם או חרש או פיקח או עיוור". מנתה התורה פיקח בין שאר מומים, ללמדך שאדם האוחז את עצמו לפיקח ומבין בכל דבר, הוא בעל מום ככל מום גופני.

"רב לכם בני לוי" (ט"ז - י"ז)

וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו. עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו, שמואל ששקול כנגד משה ואהרן. [רש"י].

בספר "הרי בשמים" (לר' ישעיה מושקט מפראג) כותב בדרך צחות: הגמ' ביומא (כ"ב:) אומרת, אין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים (דופי משפחה) תלויה לו מאחוריו, שאם תזוח דעתו עליו, אומרים לו חזור לאחוריק. וכיון שקורח היה מיוחס גדול, מה ראה לשטות זו לרדוף אחר הגדולה, הרי לא היתה קופה של שרצים תלויה מאחוריו, שלא היה דופי במשפחתו. ולזה כתב רש"י, שראה את שמואל הנביא, ושמואל היה גם מיוחס גדול, ובכל זאת היה מנהיג בישראל, וא"כ הוא רשאי לדרוש לעצמו גדולה. אבל עינו הטעתו, לא הביא בחשבון את עצמו, שהוא הוא הקופה של שרצים שהיתה תלויה מאחורי שמואל נכדו.

הסבר נוסף שמעתי בשם הרב הירשבוין, משה רבנו בא ללמד יסוד חשוב את עם ישראל. בדורו ובדורות הבאים, העם נמשכים אחרי קרח, כי נכבד הוא מאוד וגדול כוחה של הסתה וליצנות למשוך את ליבם של הבריות, אבל דעו לכם, כי "הלילה" נגמר ואחריו מגיע "הבוקר", ואז "וידוע ה' את אשר לו", בסופו של דבר האמת מתגלה, והיא זו שמנצחת. כך יהיה בעם ישראל בכל הדורות, שונאי התורה פושטים צורה ולובשים צורה, ובכל דור ודור יקומו וילעגו לרבנים וללומדי התורה, והם יעשו זאת בחכמה ובכשרון, ויטו ליבם של עם ישראל. אך אל דאגה, בסופו של לילה יבוא הבוקר "וידוע ה' את אשר לו", וסופה של האמת להתגלות, וסופם של אלו שנמשכו אחר תעמולת הכזב של שונאי ה' ותורתו, יהיה כסופם של קרח ועדתו.

רבי ראובן קרלינשטיין היה אומר כל שנה ווארט נפלא, על אף שזה לא הפשט בפסוק, אבל זה ווארט נוקב ויורד עד לתהום. בקיץ עוד אפשר לקום מהמיטה ביתר קלות, אבל כשמגיע החורף, קשה לקום מהמיטה, רוצים לישון עוד קצת מתחת לשמיכה החמה. מה המודד כמה אתה יהודי ירא שמים, "בוקר וידוע ה' את אשר לו", בבוקר יודיע מיהו זה אשר שייך לו, בבוקר רואים מי שייך באמת לקב"ה....

"והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש רב לכם בני לוי" (ט"ז - י"ז)

"רב לכם בני לוי" - ולא טפשים היו שכך התרה בהם וקבלו עליהם לקרב אלא הם חטאו על נפשותם שנאמר "את מחתות החטאים האלה בנפשותם". וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו. [רש"י].

אומר ה"קהלת משה", בני ישראל חטאו במדבר ארבע פעמים, בעגל, במתאוננים, במרגלים ועכשיו קרח. הגמ' בראש השנה (י"ז:) אומרת שעל הקב"ה נאמר כי הוא "מעביר ראשון ראשון", את החטא הראשון מעבירים. להם כבר היה שלוש חטאים, הורידו להם אחת, אבל הם היו כבר בתוך החטא, ואין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות. וזה מה שרש"י אומר, שחטאו בנפשותם, שכבר היתה בהם רוח שטות ולכן הם חטאו, אבל קרח לא חטא במרגלים, כי שבט לוי לא שלח מרגלים, גם בעגל שבט לוי לא חטא, מכאן שנשאר רק חטא של המתאוננים, וזהו חטאו הראשון, ומעביר ראשון ראשון, כלומר, מחלו לו על חטא זה, לכן אומר רש"י שפיקח היה, ולמה נפל? עדיין לא שרתה עליו רוח שטות.

"רב לכם בני לוי" (ט"ז - י"ז)

ולא טפשים היו שכך התרה בהם וקבלו עליהם לקרב, אלא הם חטאו על נפשותם. [רש"י].

שואל ה"חתם סופר" הקושיה במקומה עומדת, וא"כ מדוע לא חזרו בהם? ומתרץ לפי המליצה "מין (אפיקורס) במינו (במינות) אפילו באלף לא בטיל" - מי שדעותיו נפסדות, אפילו יחיה אלף שנה לא ישנה אותן, וכמו שהגמ' אומרת במסכת עבודה זרה (י"ז:) "כל באיה לא ישובו" זו מינות. וזה נרמז בדברי רש"י "שחטאו בנפשותם", היינו במינות ולא בטפשות, חוטא סתם אפשר שישוב, אבל לא האפיקורס.

"רב לכם בני לוי וכו' המעט מכם כי הבדיל אלקי ישראל אתכם" (ט"ז - ז' - ט)
 מכ"ם, "האם הנסיון הזה להבדיל אתכם מקהל ישראל הוא מועט, שבקשתם גם כהונה שטעונה פרישות יתירה ונסיון רב.

המלבי"ם בספרו "ארץ חמדה", וכן המהרש"ם מבערזאן מפרשים את טענתו של משה בטוב טעם. שבט לוי היה הפחות במנין כל השבטים, ואמרו חז"ל שהיה הארון מכלה בהם מפני קדושתו. ועל זה אמר להם משה רבנו, "המעט מכם", האם אתם לא מספיק מעטים, שהארון מכלה בכם, "ובקשתם גם כהונה"? והרי אז תתמעטו עוד יותר.

"המעט מכם כי הבדיל אלקי ישראל אתכם מעדת ישראל וכו' ובקשתם גם כהונה" (ט"ז - ט" - י)
 ה"נתיבות" שואל בספרו "נחלת יעקב", לכאורה מה הטענה עליהם שאינם מסתפקים במועט, הלא כך הוא טבע הבריות "אדם שיש לו מנה רוצה מאתיים"? ומתריך, שבט לוי היה הקטן שבשבטים, כי הארון היה מכלה בהם, וזה מה שטען להם משה רבנו, מדוע אתם המעט, כי הבדיל ה' אתכם לעמוד לפניו, והיותו וסביביו נשערה מאוד וה' מדקדק איתכם כחוט השערה, במצבכם כרגע אתם המעט, ואיך תירצו לעלות בדרגה ולקבל הכהונה, בזמן שגם בפחות מזה אינכם מסוגלים לעמוד בחיים.

"ובקשתם גם כהונה" (ט"ז - י)
 אמר להם משה, כהן גדול יש רק אחד, ואילו מהטענות שאתם טוענים, מסתבר ש"בקשתם גם כהונה", שכל אחד ואחד מתאוה לאיצטלה זו, ואם כך, מה יועיל לכם אם אהרן יפרוש ואחר יהיה לכהן במקומו, מ"מ הלא ישארו האחרים ג"כ לא מרוצים, וממילא לא יפסקו הקנאה והשנאה.

"לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה' ואהרן מה הוא כי תלינו עליו" (ט"ז - י"א)
 הגמ' בעירובין [פ"ה:]: אומרת, בשלושה דברים אדם ניכר, בכוסו בכיסו ובכעסו. אומר רבי מאיר אריק, זה מה שאמר משה לקרח ועדתו, "ואהרן מה הוא!" אתם יכולים כך להזיזו בגדלותו של - "כי תלינו עליו", אם תריבו איתו. אינכם יכולים להכירו ולעמוד על תכונתו ב"כיסו", כי על כהן גדול נאמר "גדלו משל אחיו", כסף אינו תופס אצלו מקום. אינכם יכולים גם להכירו ב"כוסו", כי לכהן אסור לשתות, ולכן אין אתם יכולים לבחון אותו אלא "כי תלינו עליו" - ב"כעסו", שתתקוטטו איתו, שתריבו איתו ואז תראו מי הוא.

"לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה' ואהרן מה הוא כי תלינו עליו" (ט"ז - י"א)
 לכאורה, אין קשר בין תחילת הפסוק לסופו. משה אומר "אתה וכל עדתך הנועדים על ה'", ובעצם היה צריך להמשיך ולהתייחס אליהם, אבל מכאן הוא עובר להתמקד באהרן. אומר ה"בית יצחק", מי שנכנס לבית המקדש, היה רואה לפניו "בית מטבחים" ענק, שוחטים, תולים בשר, צולים בשר, זורקים דם. אך מה ההבדל בין בית מטבחים לבית המקדש? בבית המקדש מקריבים קרבנות בצו ה', אבל אם אין ציווי ה', זה לא בית מקדש אלא סתם בית מטבחים. אמר משה לקרח ולכל עדתו, אתם רוצים להיות כהנים? מה תעשו בתור כהנים? תשחטו קרבנות. אבל אתה טוען שהקב"ה לא ציווה, אתה טוען שאני משקר! כלומר, זה סתם בית מטבחים, אז מה אתם רוצים מ? וזה מתברר

הרב אברמסקי היה אומר, לומדי התורה הם מזכי הרבים הגדולים ביותר, והראיה ממה שמושה רבנו אמר לקרח "רב לכם בני לוי", אתם בני לוי רב חלקכם בעם, "המעט מכם", וכי אתם מרגישים את עצמכם קטנים, הרי חלקכם רב וזכותכם גדולה מאוד בעצם הדבר שאתם מתמסרים כולכם ללימוד התורה, "ובקשתם גם כהונה", ואתם מחפשים משרות וכהונות, הרי עבודתכם בקודש גדולה ונכבדה היא מכל תפקיד ושררה, אפילו מכהונה, שהרי כתנ תורה עולה על כל הכתרים.

"ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי" (ט"ז - ה)
 אמר רבי לוי למה חלק קרח על משה, אמר אני בנו של שמן בן יצהר, שנאמר [דברים ז' - י"ג] ותירשך ויצהרך שגר אלפיך ועשתרת צאנך על האדמה אשר נשבע לאבתך לתת לך. תירוש, זה יין. ויצהרך, זה השמן. ובכל משקים שתתן את השמן הוא נמצא עליון, ולא עוד אלא שכתוב [זכריה ד' - י"ד] אלה שני בני היצהר העמדים על אדון כל הארץ, וכי יש לשמן בנים, אלא זה אהרן ודוד שנמשחו בשמן המשחה. אהרן נטל כהנה ודוד מלכות. אמר קרח ומה אלו שנמשחו בשמן המשחה בלבד נטלו כהנה ומלכות, אני שאני בנו של שמן, אני נמשח ונעשה כהן ומלך, מיד נחלק על משה. [במד"ר י"ח - ט"ז]
 אומר ה"בן איש חי", לכן אומר משה לקרח, לאביך קראו שמן, אבל אין קראו לסבא שלך? לוי - "כי עתה הפעם ילוה אישי אלי", לוי מלשון לויה, להיות ביחד, ומדוע אתה עושה מחלוקת? אם אתה דבוק בשמות ומסתמך עליהם, דע כי "בני לוי" אתם.

"המעט מכם כי הבדיל אלקי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו" (ט"ז - ט)
 אומר ה"משך חכמה", שבט לוי הובדלו עוד במצרים מכל ישראל, שלא השתעבדו לפרעה ויכלו לקיים את כל המצוות. ומכיון שלא היו טרודים בעבודה ולא עבדו עבודה זרה, וזו להיות "מזוככי שכל ודבקים במושכלות", ולכן היו ראויים לעבוד עבודת ה' שדורשת מהאדם להקריב את עצמו, את כולו, לבורא יתברך, שהרי אם שגג בזריקת הדם, שוב אין קרבנו עולה לריח ניחוח. לכן בני ישראל שנשתעבדו במצרים ונכשלו בעוון עבודה זרה, והבכורות שחטאו בחטא העגל, לא היו ראויים לעבוד עבודת ה'. זהו שאמר משה רבינו לקורח ועדתו "המעט מכם", האם דבר מועט הוא מכם, החיוב המוטל עליכם להיזהר בעבודת משכן ה', והרי הקב"ה הבדיל אתכם עוד במצרים מעדת בני ישראל, לא שעבדו אתכם כדי שתהיו כולכם ראויים להקריב ולעבוד את עבודת ה', האם לא די לכם בחיוב זהירות זה, "ובקשתם גם כהונה"?

ה"חתם סופר" מסביר את הפסוק כך: הגמ' בביצה [כ"ה:]: אומרת, מפני מה ניתנה תורה לישראל, מפני שהן עזין שבאומות. הכוונה, שבאמת צריכים לעזות ולאומץ לב להיות מובדל מכל האומות, באכילה ובשתיה ובהתנהגות. אמנם כך, בתוך בני ישראל ישנן כיתות, כהנים, לויים וישראלים, ובגדי אוכלי טהרות מדרס לאוכלי תרומה, ובגדי אוכלי תרומה ואוכלי טהרות מדרס לחטאות, וגם צריך אומץ לב ורוח לעמוד בזה. וזה מה שאמר להם, "המעט

פסוק זה נאמר על ידי דתן ואבירם, מדוע? אומר המקרי דרדקי, עם ישראל ראו שמושה רבנו בזמן חטא המרגלים לא מסר נפשו כל כך בתפילה עבור ישראל כמו בחטא העגל, שם משה רבנו אמר "מחני נא מספרך אשר כתבת". אמרו דתן ואבירם שיש לכך סיבה, למשה רבינו יש תועלת מן העונש שקיבלו, כי אם לא היו נענשים להיות ארבעים שנה במדבר, היה משה רבנו צריך למות מיד, בזכות העונש שקיבלו ישראל, נוספו למשה רבנו ארבעים שנות חיים. לכן אמרו דתן ואבירם "המעט כי העלייתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר", לא די בכך שנוח לך שנהיה במדבר במשך ארבעים שנה, אלא "כי תשתרר עלינו גם השתרר", אתה עוד רוצה להשתלט עלינו.

"כי תשתרר עלינו גם השתרר" (ט"ז - י"א)

שואל רבי אליהו חיים מייזל, היתכן? איך אפשר להעליל על משה רבנו ה"עני מכל אדם" עלילת שקר וכזב כזאת ולהאשימו בתאוות השלטון? אלא, כל טבעה של כל מחלוקת, שאין היא יכולה להתקיים בלא שקר, והמחלוקת והשקר בהכרח הולכים יחדיו, כפי שמצאנו בבריאת האדם, בשעה שאמרה ה"אמת" "אל יבא שכולו שקר", מיד הסכים לכך ה"שלום" ואמר "אל יבא שכולו קטטות", שכן במקום השקר בהכרח שם המחלוקת, והוא הדין להיפך.

רבי ראובן קרלינשטיין היה אומר, הגימטריה הכי גדולה שיש בתורה, היא המילה - "תשתרר" - אלף חמש מאות, והמילה הזאת באה להראות, שהם אמרו למשה, אתה בעל גאווה הגדול ביותר, וזה בא מהענווה שלו.

"העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה" (ט"ז - י"ד)

בספר משנת דר' אליעזר שואל, מדוע תלו דווקא בעיניהם ולא באבר אחר? ומתריך, כידוע רמ"ח אבריו של האדם הם כנגד רמ"ח מצוות עשה, וכל אבר נבא לקיים את המצוה שכנגדו, והעיניים נבראו כדי לקיים מצוות ציצית, שנאמר במצוות ציצית "וראיתם אותן". דתן ואבירם יצאו לחלוק על מצוות ציצית, כמו שכתב רש"י, שקרח הלבישן טליתות שכולן תכלת ואמרו למשה האם טלית זו חייבת בציצית או פטורה, והתחילו לצחוק עליו כי אמר שהיא חייבת בציצית. ואם כך, שהם כופרים במצוות ציצית, מן הראוי שינקרו את עיניהם שנבראו כדי לקיים מצוות ציצית, ולכן אמרו "העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה".

"העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה" (ט"ז - י"ד)

אפילו אתה שולח לנקר את עינינו אם לא נעלה אליך לא נעלה. [רש"י]. אומר ה"חפץ חיים", בוא וראה עד היכן מגיעה אש המחלוקת, דתן ואבירם שהיו שקועים כל כך בלהט המחלוקת, לא שמעו אוזניהם כלל מה שפיהם דיבר, עד שאמרו אפילו ינקרו עינינו לא נעלה.

"ויחר למשה מאוד" (ט"ז - ט"ב)

נצטער עד למאוד. [רש"י].

בפסוקים, "המעט מכם כי הבדיל אלקי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבוד את עבודת משכן ה' ולעמוד לפני העדה ולשרתם, ויקרב אותך ואת כל אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם כהונה", אתם רוצים גם כהונה וטוענים שהכל שקר, "לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה'", כלומר אתם נועדים על ה' ואומרים שה' לא אמר, אינכם מבקשים אפוא את קרבת ה', אלא נועדים על ה', וא"כ "ואהרן מה הוא כי תלינו עליו"? כלומר, מה אתם מקנאים באהרן שלשיטתכם הוא בעצם רק קצב.

"ואהרן מה הוא כי תלינו עליו" (ט"ז - י"א)

אומר הרבי מוקוצק, "ואהרן מה הוא", היודעים אתם מי הוא, מה הוא? יש לכם השגה בגדלותו וקדושתו, המבינים אתם אותו? "כי תלינו עליו", שאתם מתמודדים איתו.

"וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה" (ט"ז - י"ב)

מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום. [רש"י].

אומר ה"חתם סופר", כלל הוא בכל התורה כולה, שמעמידים דבר על חזקתו. הכלל נאמר הן בהלכות איסור והיתר, הן בדיני ממונות ודיני נפשות, והן בהלכות טומאה וטהרה. דתן ואבירם, כידוע, היו מוחזקים לבעלי ריב ומחלוקת, כדברי רבותינו שכל מקום בו נאמר "ניצים" או "נצבים", הכוונה לדתן ואבירם. א"כ, לכאורה, לא היה כלל מקום לנסות ולראות אולי ישובו בהם ממחלוקתם, וכמו שאכן הוכח בסופו של דבר שאמרו "לא נעלה", "אפילו אתה שולח לנקר את עינינו אם לא נעלה אליך לא נעלה", אבל משה רבנו לימד אותנו, כי מחלוקת שונה, "אין מחזיקין במחלוקת", אין סומכים על הלכות "חזקה" בכל הנוגע למחלוקת, אלא מנסים כל דרך אפשרית, אפילו שסיכוייה קלושים ביותר, ובלבד שתימנע מחלוקת.

"וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירם וכו' ויאמרו לא נעלה" (ט"ז - י"ב)

לכאורה הלא שם נמצאו, שם היו, שכבר כתוב לעיל [פסוק ג] "ויקהלו על משה ועל אהרן", ולמה צריך היה לשלוח ולקרוא להם? ביאר הג"ר מרדכי כהן, דתן ואבירם עמדו בראש כנופיית בעלי מחלוקת, והם עשו כדרך שעושים כל מחרחרי ריב למיניהם, מציגים מדורה ומסתלקים להם, יושבים בשלווה בביתם ושולחים את גרורותיהם לבחוש במדורה.

"המעט כי העלייתנו מארץ זבת חלב ודבש" (ט"ז - י"א)

יש לשאול, איך טענו דתן ואבירם על מצרים שהיא "ארץ זבת חלב ודבש", תיאור השייך לארץ ישראל? והתירוץ, בילקוט שמעוני [שמות] מביא מדרש, שכל הילדים שהושלכו על ידי המצרים ליאור, נפלטו על ידי היאור למדבר והיה הקב"ה מביא סלע בפי כל אחד ואחד, וסלע מצדו, והסלע שביניהן היה מניק אותם דבש וחלב, והסלע שבצדיהן היה מורח את התינוקות בשמן כמו חיה המושחת את בנה בשמן, וכמו שכתוב "ויניקוהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור" [דברים ל"ב - י"ג]. זאת היתה טענת דתן ואבירם, "המעט כי העלייתנו מארץ", שהוצאת אותנו מתוך הארץ, מתוך האדמה שהיא "זבת חלב ודבש".

שואל רבי שלמה קלוגר בספרו "אמרי שפר", מדוע רש"י שינה מפשוטו של מקרא ופירש שכאן "ויחר" זה הצטער, ולא פירש כפשוטו לשון כעס? ומתריץ, הגמ' בעירובין [ס"ה]. אומרת, כי ר' חנינא, ביום שכעס לא התפלל באותו יום. לפי זה התקשה רש"י, אם אכן משה כעס כפשוטו של מקרא, איך הוא התפלל מיד לקב"ה "ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם", הרי כיון שהיה בכעס אסור לו להתפלל? לכן פירש רש"י, שאין הכוונה לכלל כעס וחרון אף, אלא מלשון צער - "נצטער עד למאוד", וא"כ יכול כבר היה להתפלל.

"אל תפן אל מנחתם" (ט"ז - ט"ו)
 יודע אני שיש להם חלק בתמידי ציבור אף חלקם לא יקובלו לפניך לרצון תניחו האש ולא תאכלנו. [רש"י בשם המדרש].

ובאופן אחר, נצטער עד למאוד, רק נצטער, כי לא יתכן אצל משה רבנו חרון אף. משה רבנו היה כל כך שלם במידותיו, ששום דבר לא הרגיז אותו, גם כשהעליבו אותו והעלילו עליו, לא בא לכלל כעס, רק הצטער ולא יותר. ידוע בשם רבי משה מסאסוב שאמר, "לכבוש את הכעס זוהי מדרגה יותר גבוהה מאשר סיגוף על ידי אלף תעניות". ה"צמח צדיק" היה נזהר מאוד מכעס, ואם בא לכלל כעס, היה מבקש להביא לו "יורה דעה". אמר, חז"ל אומרים [במדרש, בזהר וברמב"ם הלכות דעות פ"ב], כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, וא"כ זו שאלה חמורה לא פחות משאלות של איסור והיתר, ואין שום היתר לכעוס לפני שמעיינים בפוסקים, וספק אם בכלל מותר לכעוס, ובנתיים פג כעסו...

❖
 יום אחד, ראה מאן דהו את מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל משלשל לקופת הצדקה מטבע קטן, פעולה שהיתה שגורה אצלו. הבחין הלה שמרן זצוק"ל ממלמל דבר מה בעת שמטיל את המטבע, היטה אזנו, והוא שומע את מרן זצוק"ל ממלמל "לעילוי נשמת שישה מליון יהודים שנספו בשואה"...
 היות שמקורב היה, הרשה לעצמו לשאול, "אתמהה, וכי כיצד יוכל מטבע קטן לזכות מליוני נשמות, הלא אם נחלק את המטבע למספר הנשמות, יזכה כל אחד במיליונית פרוטה?!"...

השיב לו מרן זצוק"ל: "טעית, לא במיליונית פרוטה אלא במיליונית מצווה. הידעת ערכה של מיליונית מצווה, אין ערוך לה, ולא תשער גודל שכרה, אילו רק ידעת איך שישה מליון יהודים אלו ששים ושמיים על עלייתם נשמתם בזכות מיליונית המצווה היית וודאי שש לעשותה!!..."

"לא חמור אחד מהם נשאתי" (ט"ז - ט"ו)
 שואל הנצי"ב מוואלוז'ין, למה משה רבנו מדגיש דווקא שלא לקח מהם חמור, היה יכול לומר דבר יותר גדול, שגם כשאכל במצרים לא לקח משל ציבור אלא משל עצמו? אלא אומר הנצי"ב, אדם שעוסק בצרכי ציבור, אין בעיה אף לא ממידת חסידות שלא להתפרנס ולאכול מכספי ציבור, כי הרי חייב הוא להתפרנס ממשוהו, ואם צריך לעבוד לפרנסתו והעיקר שלא לקחת מציבור הוא פוגע בעסקי הציבור, ולציבור ודאי יותר נוח לשלם לו משכורת משלהם ויקדיש את כל כולו לעסקי הציבור. אבל כשמושה רבנו חזר ממדין למצרים והביא איתו את אשתו וילדיו, לא היה זה לצורך הציבור, שהרי במכילתא בפרשת יתרו כתוב שכך ביקשה ממנו אשתו שרצתה לראות את עם ישראל לאחר צאתם ממצרים. ומכיון שכך, נסיעה זו למצרים לא היתה הכרחית לצורך הציבור, וודאי שאין זו ממידת חסידות להעמיס על הציבור יותר מההכרח לחייב.

בספר "ילקוט דוד" מתריץ, הגמ' בפסחים [ק"ט]. אומרת, שלוש מטמוניות הטמין יוסף במצרים, אחת נתגלתה לקרח. ועוד מובא בחז"ל [מדרש רבה בשלה], בשעה שכולם עסקו בבית מצרים, עסק משה בעצמות יוסף, שנאמר "ויקח

שואל רבי שלמה קלוגר בספרו "אמרי שפר", מדוע רש"י שינה מפשוטו של מקרא ופירש שכאן "ויחר" זה הצטער, ולא פירש כפשוטו לשון כעס? ומתריץ, הגמ' בעירובין [ס"ה]. אומרת, כי ר' חנינא, ביום שכעס לא התפלל באותו יום. לפי זה התקשה רש"י, אם אכן משה כעס כפשוטו של מקרא, איך הוא התפלל מיד לקב"ה "ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם", הרי כיון שהיה בכעס אסור לו להתפלל? לכן פירש רש"י, שאין הכוונה לכלל כעס וחרון אף, אלא מלשון צער - "נצטער עד למאוד", וא"כ יכול כבר היה להתפלל.

ובאופן אחר, נצטער עד למאוד, רק נצטער, כי לא יתכן אצל משה רבנו חרון אף. משה רבנו היה כל כך שלם במידותיו, ששום דבר לא הרגיז אותו, גם כשהעליבו אותו והעלילו עליו, לא בא לכלל כעס, רק הצטער ולא יותר. ידוע בשם רבי משה מסאסוב שאמר, "לכבוש את הכעס זוהי מדרגה יותר גבוהה מאשר סיגוף על ידי אלף תעניות". ה"צמח צדיק" היה נזהר מאוד מכעס, ואם בא לכלל כעס, היה מבקש להביא לו "יורה דעה". אמר, חז"ל אומרים [במדרש, בזהר וברמב"ם הלכות דעות פ"ב], כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, וא"כ זו שאלה חמורה לא פחות משאלות של איסור והיתר, ואין שום היתר לכעוס לפני שמעיינים בפוסקים, וספק אם בכלל מותר לכעוס, ובנתיים פג כעסו...

"ויחר למשה מאוד וכו' ולא הרעתי אחד מהם" (ט"ז - ט"ו)
 בספר "תכלת מרדכי" מסביר מה היתה טענתו של משה רבנו. בפרשת שמות [ב' - י"ג] כתוב "והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך", וכתב רש"י, שאנשים אלו היו דתן ואבירם, ומשה מנע את האחד מלהכות את חברו. וא"כ, לכאורה זה שניצל מן המכות היה צריך להכיר טובה למשה רבנו, ובכל זאת באו שניהם לחלוק על משה רבינו, וזה חרה למשה מאוד ויאמר וכו' "ולא הרעותי אחד מהם", לא הנחתי שיכה אחד מהם את חברו.

"ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם" (ט"ז - ט"ו)
 בספר "משאת המלך" שואל, לשם מה היה צריך להתפלל לקב"ה שלא לפנות אל מנחתם של קרח ועדתו, ממה נפשך, אם הקב"ה רוצה לשמוע לתפילתם, מה איכפת לו משה, ואם הדבר אינו לרצון הקב"ה, הרי ממילא לא תישמע תפילתם ואין צורך בבקשת משה? מכאן מוכח, שכח התפילה וההיענות לה', הוטבע בטבע הבריאה, והרי זה בגדר הנחיה לאדם שיכול הוא להיענות ע"י תפילה אף שאין הדבר לרצון לפני ה'. זהו כחה של תפילה, שאפילו תפילה כמו של קרח ועדתו יכולה להתקבל ולהיענות אפילו שאינה לרצון לפני ה', ולכן ביקש משה רבנו "אל תפן אל מנחתם".

אבל "האור החיים" הקדוש אומר אחרת, כשמושה רבנו ראה את גודל השנאה אליו ללא כל סיבה, הבין שהוא עומד לפני ה"רע מוחלט" שטבעו לשנוא את הטוב שנאת מות לחינם. ולכן הוא ביקש "אל תפן אל מנחתם", ועל אף שאין אדם שאין לו זכות של מצוות ומעשים טובים שעשה, וכבר ידוע שהקב"ה לא מקפח שכר של כל בריה ובריה ואפילו הם רשעים, כמו שכתוב "קל אמונה ואין עוול", שמוה משה חשש שמא תעמוד להם זכותם, שהקב"ה יקבל כן את מנחתם, ועל זה ביקש "אל תפן אל מנחתם". ואם תשאל, איך יש בכוחו של משה רבנו לשלול דבר שמגיע להם? אומר האור החיים הקדוש, "דע כי יש לצדיקים כח להפקיע זכותם של רשעים כאשר הם "כולו רע", והוא סוד "צדיק

מאזין ושומע את הטענות נגדי, כי אם יסגודו כנגד האדם, אף שבאה היא משונאו ואויבו, יש דברים בגו, וכבר טעון הדבר בדיקה.

משה את עצמות יוסף עמו". ואם קרח ירש את אוצרות יוסף, היה עליו לתת לכל הפחות חמור אחד למשה, להעמיס עליו את ארונו של יוסף, וזה הזכיר לו משה רבנו עכשיו.

"לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי אחד מהם" (ט"ז - ט"ט)

אומר רבי שמעלקה מניקלשבורג, מדוע בתחילת הפסוק נאמר אחד, עם סגול, ואח"כ המילה אחד עם פתח? ומתריך, מקובל שכאשר מגיע שליט חדש או שר חדש, הוא מפטר את כל העובדים הקודמים, ומביא את אנשיו כדי שיהיו נאמנים לו. עוד ידוע, שאם כתוב בתורה אחד ב"פתח", זה מראה על חשיבות, כמו שכתוב "אחד העם", ופירש"י המיוחד שבעם. עוד ידוע, שבעבר היו קוראים לעמי ארצות חמורים, על שם "עם הדומה לחמור". ועכשיו מובן מה שאמר משה רבנו, אינני יודע מה הם רוצים ממנו, הרי "לא חמור אחד מהם נשאתי", לא העלתי לגדולה שום חמור ושום עם הארץ ושום אדם שמקורב אלי רק כדי שיהיה נאמן לי, וגם "לא הרעתי את אחד מהם", לא הורדתי ולא קיפחתי אף אדם ממשורתו או מכבודו, אז מדוע הם רודפים אותי.

"ולא הרעתי אחד מהם" (ט"ז - ט"ט)

שואל ה"שואל ומשיב", לכאורה היה צריך לכתוב "לא עשיתי רעה", ומדוע כתב "הרעותי"? אלא, פשוט שמשה רבנו עשה דין בעושי עוולה וחיוב את החייב, אלא, שמשה רבנו אמר "ולא הרעותי", לא הפכתי טוב לרע, לא חשבת על אדם טוב שהוא רע והתייחסתי אליו כרע.

"אתה וכל עדתך היו לפני ה' אתה והם ואהרן מחר" (ט"ז - ט"ט)

מדוע היה צריך קרח לעמוד ביחד עם ליד מאתיים חמישים מקריבי הקטורת? מתריך רבי משה ברדוגו מחכמי מקנס ע"פ מה שמספרת הגמ' בסנהדרין [צ"ג], שני נביאי שקר צדקיה ואחאב באו אמרו לבתו של נבוכדנצר וכל אחד אמר לה שקיבל בנבואה שתחתן עם חבירו, והיא סיפרה על כך לאביה. קרא נבוכדנצר לנביאי השקר ואמר להם, "חנניה מישאל ועזריה אמרו לי שאלקיכם שונא זמה" ואיך יתכן שתקבלו נבואה על דבר כזה. ענו לו צדקיה ואחאב "להם אמר כך ולנו אמר אחרת", נענה נבוכדנצר: "יודע אני שהם נביאים משום שבדקתי אותם בכבשן האש, כעת אבדוק אתכם על ידי הכנסתכם לאש ונראה כיצד יפול דבר". ענו לו צדקיה ואחאב הבדיקה לא תהיה נכונה כי הם היו שלושה ואנחנו רק שניים, "אם כן", הסכים נבוכדנצר "בחרו לכם מישהו שלישי". הביאו אותם רשעים את יהושע הכהן הגדול, וכשהושלכו לתוך כבשן האש הם נשרפו וליהושע נחרטו מעט הבגדים. אמר לו נבוכדנצר: "מדוע לחנניה מישאל ועזריה לא קרה כלום ולך נשרפו הבגדים?" ענה לו: "הם היו שלושה ואני אחד". הקשה נבוכדנצר: "אבל אברהם היה גם הוא אחד?" אמר לו, הוא היה לבד ואני הייתי עם שני רשעים, ומכיון שהאש היתה צריכה לשרוף, היא חרקה גם את קצות בגדי.

כיוצא בכך, כשמשה רבנו הזהיר את קרח שיחזור בו כי הקטורת עלולה לשרוף אותו מחר, אמר קרח: "גם אם האש תשרוף אותי, אין בכך ראייה שאיני צודק, שהרי יתכן כי נגרם הדבר בגלל מאתיים חמישים אנשים הללו. לכן אמר לו משה, "לך ועמוד מחר ביחד עם אהרן ליד אותם מאתיים חמישים אנשים, וראה כי ל לא יקרה שום דבר, ואילו אתה עתיד להיענש, וכל ידעו כולם במי בחר ה'".

"לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי אחד מהם" (ט"ז - ט"ט)

כתוב במדרש, "שלא חייבתי את הזכאי ולא זכיתי את החייב". לכאורה, מה השבח הוא למשה רבנו ומה חידוש יש כאן? אלא, שכתוב במשנה באבות [פ"ק א], כשבאים לפניך לדין יהיו בעיניך כרשעים וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאים. יוצא, שלפני מתן פסק הדין, גם הזכאי נחשב בעיני הדיין כחייב, ואחר כך גם החייב נחשב לזכאי. אבל על משה רבנו אמרו חז"ל, בקש קהלת להיות כמשה לדון בלי עדים, יצאה בת קול ואמרה "וכתוב יושר דברי אמת". משה רבנו היה דן אפוא בלי עדים, שידע ברוח הקודש מי הצודק, ולכן לא הוצרך לפני מתן פסק דין לראות את הזכאי כחייב ולאחר מתן פסק הדין את החייב כזכאי, "לא חייבתי את הזכאי ולא זכיתי את החייב".

בספר "שער שמחה" כתב, לפעמים קורה, שרוב או מנהיג קהילה לא מגיב, או לא יכול להגיב על מעשי העוול הנעשים לו, שהרי הוא תלוי בהם, פרנסתו, וחושש להעליבם ולהרים את קולו. אבל אמר משה רבנו "לא חמור אחד מהם נשאתי", לא נצרכתי לאף אחד מהם, מעולם לא היתה לי טובת הנאה מאיש, ואע"פ כן "לא הרעותי את אחד מהם", עם זאת, מעולם לא העלכתי איש, ולא עשיתי לו כל רע.

"לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי אחד מהם" (ט"ז - ט"ט)

רבי ירוחם ממיר היה אומר, צא ולמד עד כמה חייב אדם להעביר כל מעשה ממועשיו בכור המבחן. כשטענו דתן ואבירם נגד משה רבנו "כי תשתרר עלינו גם השתרר", לא ביטל משה רבנו את טענתם, אלא בחן את עצמו היטב היטב, ורק לאחר בחינה מדוקדקת אמר "לא חמור אחד מהם נשאתי", ואמרו חז"ל, כשהלכתי והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור והיה לי ליטול אותו החמור משלהם, לא לקחתי אלא משלי. משמע מכאן, שאילו היה לוקח מהם חמור אחד כשהלך לפדותם, אנו כבר לא יודעים מה היתה אז מסקנתו של משה רבנו על עצמו. הרי, שאפילו מול טענת אותם רשעים, בחן משה את מעשיו, עד שהגיע למסקנה שאין בהם כל פעולה של שררה.

רבי ישראל סלנטר היה מפרש את הפסוק בתהילים [צ"ב - י"ב] "בקמים עלי מרעים תשמענה אזני". טבע בני אדם שאינם מוכנים ופתוחים לשמוע דברי ביקורת, וכשאחד מעיר להם על איזו התנהגות או תכונה הראויה לשיפור, תיכף ידחו בליבם את הדברים בכל מיני אופנים, או שיתלו זאת בכך שאינו יודע את כל הפרטים, ומכך מסקנתו המוטעית. כך הוא טבעם של הבריות שרואים עצמם לעולם צודקים ומושלמים, ודוחים כל ביקורת שנאמרת להם. והדברים נכונים אף אם האומר הוא מידידיו של אותו אדם, על אחת כמה וכמה אם הוא ידוע לו כשונאו מימים.

אבל הנהגת דוד המלך היתה, גם "בקמים עלי מרעים", כאשר אויבי ושונאי מטיחים בי ומלעיזים עלי דברי שנאה ודופי, מכל מקום "תשמענה אזני", אני

שואל המהרי"ץ דושינסקי, יחטא לשון עתיד, היה צריך לכתוב "חטא"? אלא, כך אמר משה, קרח זה שאינו נכנע לשום סמכות, שאינו מכיר ברוב ואומר ואני ואפסי עוד, הוא אבוד לעולם, הוא תמיד יחטא ויישאר בעונו. "האיש אחד", אדם שהוא בודד ומפולג, "יחטא", בוודאי יחטא.

הסבר נוסף, אע"פ שנאמר "כל ישראל ערבים זה לזה", וכשאחד חוטא כולם נענשים בגללו, זה דווקא כשהם באחדות גמורה, אבל בשעה שאחד פורש מדרכי הציבור ונפרד מהכלל, שוב בטלה ממנו הערבות. והרי אצל קרח כתוב "ויקח קרח", וביאר התרגום "ואתפליג קרח", שנחלק מהכלל ופרש מכל העדה, לכן שאל משה "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף".

"האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" (ט"ז - כ"ג)

אמר הקב"ה יפה אמרת אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא. [רש"י]. האדמו"ר רבי יעקב דוד מורגנשטרן מווישיקוב שואל על יתור הלשון, הרי משה לא ביקש רק בעד אלו שלא חטאו? וההסבר, כך אמר הקב"ה למשה, אתה מתפלל בעד אלה שלא חטאו, אבל אני יודע ומודיע: שגם בין "מי שחטא" יש מי שלא חטא, שלא כל החוטאים באמת חוטאים, ואמנם בני קרח לא מתו.

"ויקם משה וילך אל דתן ואבירים" (ט"ז - כ"ה)

משה רבינו הלך לדתן ואבירים. ממש פלא. האם דתן ואבירים, הם בדיוק אנשי השלום שדרכן אפשר להשכין שלום במחנה קרח? הרי כל מטרתם הוא להרבות מחלוקת ורשע בעם ישראל, ומדוע פנה אליהם משה?

בפשטות מסבירים, כי כאשר פורצת אש, פעולת ההצלה הראשונה היא לגשת למקור האש, לעסוק שם בכיבוי. וגם כאן ניגש משה רבינו בראשית פעולת ההצלה אל מקור השמן שמבעיר את השריפה - דתן ואבירים, בניסיון לעוצרם! ושמעתי עוד להסביר בדרך צחות, שהנה כל האנשים שהצטרפו לקרח, הצטרפו מסיבות אישיות ואנוכיות, עם נגיעה לקבל תפקיד חשוב וכבוד, או שקרוב משפחה פלוני ירוויח מזה וכדו'. ולדבר עם בעל נגיעה מאד קשה, שהנגיעה מעוורת את עיניו. ולכן לא יכול היה משה לדבר עמהם אודות שלום. היחידים שהגיעו למחנה קרח ללא נגיעה אישית היו דתן ואבירים - דתן ואבירים הגיעו במטרה אחת - לעורר ריב ומדנים ולהגביר את אש המחלוקת. וכיון שדתן ואבירים היו היחידים ללא נגיעה אישית - לא נותרה ברירה למשה אלא לדבר עם דתן ואבירים.

"ויקם משה וילך אל דתן ואבירים וילכו אחריו זקני ישראל" (ט"ז - כ"ה)

הלך אולי ישאו פניו, ולא נשאו. [רש"י]. אומרים חז"ל, בשכר שהשכים משה לפתחון, זכה להציל ארבעה צדיקים מדינה של גיהנום, שלושת בני קרח ואון בן פלת. שואל רבי ראובן קרלינשטיין, און בן פלת, אשתו הצילה אותו, ושלושת בני קרח זכו בגלל שעשו תשובה? והתירוץ, חשבון שמים אי אפשר להבין, אמנם אשתו הצילה אותו, אבל כל הכח היה בזכות משה רבנו.

בשם האדמו"ר רבי אהרן רוקח מבעלז תירצו, כשם שמשנה הלך אל דתן ואבירים כדי למנוע מחלוקת, כך הלכו אחריו בכל הדרכים זקני ישראל, בדרך של שלום.

אומר ה"משך חכמה", אהרן לא השתמש במחנה שהשתמש בה במשכן, כי אז יאמרו משיחתה גרמה שנתקבלה הקטרת של אהרן, אבל מחתותיהם שלא נתקדשו במשיחה לכן לא התקבלה הקטרתם, וכמו שהגמ' ביומא [י"ב]: אומרת, "כל הכלים שעשה משה משיחתן מחנתן, מכאן ואילך עבודתן מחנתן", ולכן נאמר הציווי שגם יקח מחתתו מביתו כמותם.

"ויקהל עליהם קרח את כל העדה" (ט"ז - י"ט)

בדברי ליצנות, כל הלילה ההוא הלך אצל השבטים ופיתה אותם, כסבורין אתם שעלי לבדי אני מקפיד, איני מקפיד אלא בשביל כולכם אלו באים ונוטלין כל הגדולות, לזו המלכות ולאחיו הכהונה, עד שנתפתו כולם. [רש"י].

אומר רבי יעקב משה חרלפ, הלילה לחשוב כי כל ישראל נמשכו לגמרי אחרי קרח ונתפתו לכפור במשה עבד ה', אלא זוהי אחת מחולשות האדם, להיות נמשך אחרי רבים ולעשות כמעשיהם כמעשה קוף בעלמא, אפילו שהוא לא מאמין כלל בדבריהם.

"ויקהל עליהם קרח את כל העדה" (ט"ז - י"ט)

בספר "מטה אהרן" כתב, לדבר מצוה לא קל לאסוף את כל הציבור, אבל לדבר מחלוקת, "כל העדה".

"וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע" (ט"ז - כ"א)

שואל האלשיך, המילה "לאמר" אין לה לכאורה מקום כאן, שמתני כתוב "לאמר"? כשהקב"ה ציווה למשה ולאהרן לומר משהו לבני ישראל, אבל אצלנו, לא קיבלו שום הוראה לומר משהו, אלא רק "הבדלו מתוך העדה וכו' ואכלה אותם", ואם אין להם מה לומר, מדוע כתוב בפסוק "לאמר"? מתרץ האלשיך, שה"לאמר" שלפנינו שונה מכל ה"לאמר" שהיה עד עכשיו, והכוונה שהוא יתפלל עליהם. ואיך יכלו משה ואהרן להבין כי הפעם במילה "לאמר" מצווה עליהם השי"ת להתפלל? כי אחר כך אמר להם הקב"ה "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע", ולא מובן מדוע משה ואהרן היו צריכים להיבדל, הרי הקב"ה אומר שהוא בעצמו יפגע בהם, וכי הקב"ה לא יכול להבדיל בין נפש לנפש. ולכן הבינו משה ואהרן, שהמילה "לאמר" פירושה תפילה. והיכן זה רמוז? משה ואהרן חשבו, היכן היה כזה מקרה בחומרתו שהקב"ה ביקש לרמוז משהו. חשבו ומצאו שאכן היה מקרה דומה, בחטא העגל הקב"ה אומר למשה רבנו "הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם" [שמות ל"ב - י']. משה מתפלל, וכי אני אוהז בידו של הקב"ה שהוא מבקש ממני "הניחה לי", אלא הבין שיש בידו באמת את האפשרות למנוע מהקב"ה לכלות ח"ו את בני ישראל, איך? ע"י תפילה, ולכן מיד אח"כ התפלל "ויחל משה את פני ה' אלקיו".

גם פה הבינו משה ואהרן כשאמר ה' "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע", מה משמעו? שכל עוד שאיננו נבדלים מעם ישראל, אנו מעכבים את הקב"ה מלכלות ח"ו את עמו, כיצד? ע"י תפילה. וזהו שאמר להם ה' "לאמר", מה לומר? פשוט מאוד, להתפלל, ולכן מיד "ויפלו על פניהם ויאמרו וכו'".

ניצבים בקומה זקופה. [רש"י].

עונש ממון. ו' בליעת רכושם שהיה מוסק לכל אחרים, שנענשו בבליעתו, פלאי פלאות שנתגלגל מאליו ובא למקום הבליעה ונבלע עמהם. ז'. השריפה של מאתים חמישים איש. הרי יש כאן שבעה אותות, ולכן כתוב "בזאת" - בז' אות - תדעון כי ה' שלחני.

"אם כמות כל אדם ימותון אלה וגו' לא ה' שלחני" (ט"ז - כ"ה)

שואל רבי חיים מצאנז, אם זה יהיה האות והסימן שהקב"ה לא שלחו, ושטענותיהם צודקות, מדוע "כמות כל האדם ימותון"? מדוע מגיע להם עונש? ומתריץ, במחלוקת כולם מתים, ומי שמביא לידי פילוג ומפריד עדה מן הכלל, הריהו חייב עונש גם אם עצם הטענות צודקות, גם אם קורח צודק, ולכן בכל מקרה תמותו, או מוות רגיל או מוות משונה.

"אם כמות כל אדם ימותון אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני" (ט"ז - כ"ה)

הגמ' בנדרים [ל"ט:] דורשת, אמר רבא, "אם כמות כל האדם ימותון אלה" שהם חולים ומוטלים בעריסתם ובני אדם מבקרים אותם, מה הבריות אומרים? לא ה' שלחני! שואל רבי ראובן קרלינשטיין, מה קשור ענין ביקור חולים לכאן? מדוע אם קרח ועדתו יהיו חולים ויבואו אנשים לבקרו, סימן הוא שלא ה' שלחני? ומתריץ, חתנו של המהרש"א הוציא "מהדורא בתרא" של המהרש"א, ושם הוא מבאר, כי קרח ועדתו טענו על עצמם שהם "יהודים צדיקים ותמימים", עבדי ה' ממש, וכל מה שמושה רבנו עושה, הוא עושה על דעת עצמו, והרי הגמ' בשבת [י"ג:] אומרת שהשכינה נמצאת למעלה מראשותיו של חולה, וכלשון הגמ', הנכנס לבקר את החולה, לא ישב לא על גבי מיטה, ולא על גבי כסא, אלא מתעטף ויושב לפניו מפני שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה, שנאמר [תהלים מ"א - ד'] "ה' יסעדנו על ערש דוי". זהו שאמר משה רבנו, אם הם יהיו חולים והשכינה תהיה מעל ראשם ותסעדם, תהיה להם הוכחה שהם כביכול "בסדר" עם הקב"ה. כדי שיהיה ברור כי "ניצאו האנשים האלה את ה'", ביקש משה רבנו שימותו במיתה כזאת שלא יהיו חולים לפניו, זה יהווה הוכחה כי אין לשכינה כל שייכות אליהם.

"ואם בריאה יבראה ה'" (ט"ז - ל')

המשנה באבות [ה' - ה'] אומרת, עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן, פי הארץ, פי הבאר ופי האתון וכו'. מדוע היו צריכים לברוא בריאה חדשה שתפגע בקרח ועדתו, ולא היה די שימותו במגפה? מתריץ המלבי"ם, דבר זה היה הכרחי לקיום האמונה ובנצחיותה לדורי דורות הבאים, כי היסוד והעיקר להתאמתות התורה היא העובדה שהקב"ה ירד לעיני כל ישראל באותות ובמופתים, וכולם שמעו את דבר קדשו פנים בפנים, ושהוא מינה את משה רבנו להיות שלוחו לתת להם את התורה. כל זה נעשה לעיני שישים ריבוא ישראל, שראו בעיניהם ושמעו באזניהם ולא היה מי שהכחיש את הדברים האלה, וכל דור מעביר לדור הבא את המסורת עד שכל דור רואה את עצמו כאילו הוא היה במעמד הר סיני. אבל כאשר עמדו קרח ועדתו בחיי משה רבנו להכחיש את כל שליחותו ונבואותיו, אי"כ הכחישו את התורה בכללה, כי אמרו שמושה רבנו עשה זאת מדעתו, וכך יוכלו הם או אחרים לומר כך על כל התורה, ואז עלול להתמוטט כל יסוד האמונה, הן בדורו של משה

רבי ברוך ממזיבוז היה אומר, כידוע, יש בידו של האדם לנצל לטובה אף את המידות הרעות, בתנאי שהוא יודע איך להשתמש בהן. גם מידת העזות מועילה שעה שאדם עומד לעשות מעשה טוב, אלא שמתבייש ממה שיאמרו הבריות ולזה צריך מידת העזות כדי שלא יתבייש ויירתע מדברי להג שבפיהם. אלא שלמרבה הצער, נוהגים הבריות להיפך: עז פנים לגיהנום, לגבי מעשים רעים, מעשים של גיהנום, הם עזי פנים, מלאים עוז וגבורה ולא מתביישים באף אחד, כנגד זה "ובושת פנים לגן עדן", שעה שמדובר במעשים טובים, במעשים של גן עדן, דווקא אז הם נעשים לפתע פתאום ביישנים גדולים.

"ודתן ואבירים יצאו ניצבים" (ט"ז - כ"ה)

ידוע שאמו של ר' יהושע בן חנניה היתה לוקחת את בנה כשהיה קטן לפתחי ישיבות, לשמוע דברי תורה. גם דתן ואבירים נהגו לחנך את ילדיהם, אבל בחינוך שלילי. אומר ר' שלמה לוינשטיין, הם יצאו פתח אהליהם בידח עם ילדיהם, שיקבלו חינוך מגיל צעיר איך מחזיקים במחלוקת, הם למדו מההורים "חינוך למצוות".

"ויאמר משה בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי" (ט"ז - כ"ה)

לשם מה היה צריך משה לכפול בלשונו ולומר "כי לא מלבי" לאחר שכבר אמר "כי ה' שלחני"? מתריץ הרב מברסק, קורח הרי כבר בשני עיקרים שבתורה. בזה שאמר "כי כל העדה כולם קדושים", הוא השווה את נבואת משה לשאר הנביאים, וכפר בעיקר שמושה רבנו הוא אב לנביאים. כפירה שניה, כשהלביש את אנשיו בטלית תכלת ופקפק על חיובת של טלית בציצית, כפר בתורה מן השמים. ובאמת, המדרש שמספר על טענות קורח, מסיים, "אמר לו, דברים אלו לא נצטוו עליהם, ומלבך אתה בודאן" [במד"ר י"ח - ג]. כנגד שני עיקרי אמונה אלו אמר משה רבנו, א', "בזאת תדעון כי ה' שלחני", שנבואת משה אמת, ב', "כי לא מלבי", שהתורה ניתנה משמים, ולא אני בדיתי אותה מלבי. וזה הפירוש בגמ' בסנהדרין [ק"י] כי בלועי קרח מכריזים בגיהנום "משה אמת ותורתו אמת", שהם מודים בשני העיקרים, משה אמת - "נבואת משה", "ותורתו אמת" - תורה מן השמים.

"בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי" (ט"ז - כ"ה)

אומר הבן איש חי, "בזאת תדעון", היו שבעה אותות להעיד על אמיתות נבואת משה רבנו. א'. בליעת החולקים עצמם, שהם קרח דתן ואבירים. ב'. בליעת הנשים, שבזה יש חידוש, שאפילו שהן עצמן לא חלקו, אלא נבלעו בשביל שלא פירשו מבעליהן ולא מיחו בהם. ג'. בליעת בניהם הגדולים שהם בני עונשים, ואפילו שלא חלקו ממש בכל זאת נענשו כי נטו אחרי אביהם. ד'. בליעת הקטנים שאינם בני עונשין כלל, ועם כל זאת נענשו בעוון אבותם, וכמו שכתב רש"י, בוא וראה כמה קשה המחלוקת, שהרי ב"ד של מטה אין עונשין עד שיביא ב' שערות, וב"ד של מעלה עד עשרים, וכאן אבדו גם תינוקות. ה'. בליעת הבתים והממון שלהם, למרות שהדין הוא שכשיש עונש נפשות אין

וק"ו לדורות הבאים. ולכן, כמו במעמד הר סיני בעת נתינת התורה הכל נעשה באותות ובמופתים גדולים כדי לקיים אמינותה לדורות, כך מן ההכרח היה שיהיה גם עכשיו כך, כשעמדו אנשי קרח להשמידה, עשה הקב"ה נס לעיני כל ישראל כדי להוכיח לעין כל, כי יש מנהיג לבירה ומשה אמת ותורתו אמת.

"ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם"
(ט"ז - ל')

"ואם בריאה - פה לארץ מששת ימי בראשית מוטב! ואם לאו יברא ה'". [רש"י]. שואל רבי ראובן קרלינשטיין, הרי משנה מפורשת באבות [ה' - ו'] ש"פי הארץ" הוא אחד מעשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, וכי משה רבנו לא הכיר את המשנה? והרי המשניות כולן נאמרו לו מסיני! א"כ מה הפרוש בדבריו של משה "ואם לאו יברא ה'?" ומתוך בשם התוס' יו"ט, ודאי "פי הארץ" נברא בששת ימי בראשית, אלא שמושה רבנו ביקש דבר נוסף, שהארץ גם תכריז ותאמר קבל עם ועדה שקרח ועדתו נפלו ישר לתוך הגיהנום. וא"כ, בקשתו הראשונה היתה שהקב"ה יקרב את פתח הגיהנום לפתח האדמה, ושהאדמה תפתח את פיה ותדבר. לפי זה מובן הלשון "ופצתה האדמה את פיה", מדוע משה רבנו לא השתמש בלשון המקובלת "ופתחה"? אלא, אין מדובר כאן על עצם הפתיחה של פה האדמה, אלא פתיחת הפה לדיבור, ולזה מתאים הלשון "ופצתה", וכמו שכתוב בתהילים [ס"ז - י"ד] "פצו שפתי", או כפי שכתוב בשופטים [יא - ל"ה] "פציתי פי אל ה'". ואכן, כאשר הפסוק מדבר על הבליעה של קרח ועדתו באדמה, כתוב "ותפתח הארץ את פיה", כי שם מדובר על עצם הפתיחה של פי הארץ, ועל זה אכן מתאים לשון "פתיחה",

לפי"ז מובן המשך הפסוק "וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם", ופירש רש"י, בשביל קול היוצא על בליעתם. ולכאורה, אדרבה, דרכו של עולם הוא, שכאשר בני אדם שומעים קול צעקות הם מתקרבים אל הקול, לשמוע ולראות את הסיבה שבגללה יצא הקול, ומדוע כאן ברוח? אלא, הבריחה היתה בגלל אותו דיבור שהשמיעה האדמה שהם ירדו חיים שאולה עד לדיוטא תחתונה של הגיהנום. וזו היתה בקשתו הנוספת של משה רבנו, שבאותה בריאה שכבר נבראה שהארץ תפתח את פיה, יתקיים דבר נוסף - "ופצתה האדמה את פיה" ותספר על כך שקרח ועדתו נפלו ישר לתוך הגיהנום שהוצמד לפיה הפעור של האדמה.

"ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם"
וירדו חיים שאולה" (ט"ז - ל')

שואל האדמו"ר רבי רבי יששכר דב מבבל, מדוע ביקש משה רבנו מיתה משונה כזאת, שירדו חיים שאולה, וכי משה רבנו חיפש נקמה, שיסבלו עוד יסורים לפני שימותו? ותיירץ בשם אביו, אדרבה, משה רבנו ידע שהם חייבים מיתה וביקש עליהם רחמים שיהיו עוד בחיים, כי כל יהודי כל עוד הוא חי, ואפילו בצאת נשמתו, יכול עדיין לחזור בתשובה. וזה מה שהגמ' בכבא בתרא [ע"ד]. אומרת, רבה בר בר חנה והסוחר הישמעאלי עברו ליד המקום שבו נבלעו קורח ועדתו, ושמעו אותם אומרים: "משה אמת ותורתו אמת", אלו אותם שנתבצר להם מקום אחרי שהועילה להם תפילת משה, ולפני שירדו שאולה חזרו באמת בתשובה.

בספר "מרגליות הים" על סנהדרין [ק"ט:]: הסביר לפי זה את מה שכתב המאירי על הדין שמפקחין את הגל בשבת אפילו לצורך חיי שעה, כי באותה שעה מועטת יוכל עוד לחזור בתשובה, והן הן הדברים.

ה"שפת אמת" מתרץ, רבותינו כבר ביארו מה היתה טעותו של קרח, שהוא ראה ברוח הקודש שלשלת גדולה יוצאת ממנו. ולכאורה, למה קרח לא חשב שהוא יקבל את עונשו אבל בניו יחזרו בתשובה, וכמו שבאמת קרה? אלא, הבין קרח, כשהוא ראה את השושלת במפוארת שיצאה ממנו, שהוא לא חוטא, והראיה, שהרי התורה אמרה "פוקד עוון אבות על בנים", ואם היה חטאו גדול - היה חטאו פוגע בבניו, ואם בכל זאת הם הגיעו להיכן שהגיעו, סימן שהאמת והצדק איתו. לכן נענש קורח, וירדו חיים שאולה, שהוא עדיין חי ואין עונו נפקד על בניו. דבר זה לא עלה בדעתו, שישתנו סדרי בראשית להענישו, ולכן טעה וסבר שהאמת והצדק איתו.

רבי יעקב קמינצקי, מתרץ, אחרי בריאת העולם ולאחר הנהגת סדרי טבע, עלול הדבר להיראות לעיני בשר ודם כאילו הכל דבר טבעי ואין שום צורך להפעיל את העולם ואז יגיע האדם מהר מאוד לידי כפירה חלילה. לכן, בסיום מלאכת הבריאה הכין הקב"ה עניינים היוצאים מדרך הטבע, כדי להוציא במהלך הדורות מליבין של טועים. כך למשל הקשת בענן, אף שהיא נוצרת באופן "טבעי", בכל זאת אין לה סדר וזמן, מתי תראה ומתי לא תראה, וכמו שמצינו שהיו דורות שלא נראתה הקשת בענן. וכן שאר הדברים המנויים שם, כולם נועדו ללמד את האדם, שכשיראה קיומה של מציאות החורגת מהרגל הטבעי, יבין שגם ה"טבע" מתנהג ומתנהל בהשגחה מדוקדקת ברצון השי"ת, וזו גם הסיבה לבריאת "פי הארץ" כשקורח ערער לעיני כל העם על נבואת משה, הוכיח משה רבינו שכל הנהגת העולם בידי שמים היא - בראותם כי "אם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה".

בספר "נחל אליהו" מתרץ, כתוב במדרש [ויק"ר כ"ז - ה'] על הפסוק "והאלוקים יבקש את נרדף", שזהו דרך התנהגותו של הקב"ה, שאפילו צדיק רודף רשע, הקב"ה יסייע לנרדף. קרח ועדתו רדפו את משה רבנו, ועד כדי כך השפילו אותו, עד שהגמ' בסנהדרין [ק"י]. אומרת, שכל אחד מהם קנא למשה מאשתו. ולכן, אם ייענשו אנשי קרח ועדתו, יוכלו לפרש את העונש מצד ההנהגה להעניש את הרודף, אבל לא תהיה כל ראייה בצדקת משה רבנו, רק "אם בריאה יברא ה'", אם העונש יהיה בדרך לא טבעית, בשינוי סדרי בראשית, תהיה בכך הוכחה ברורה "כי ניאצו האנשים האלה את ה'".

"ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה" (ט"ז - ל')

הגמ' בסנהדרין [ק"י]. אומרת, שבשעת המחלוקת של קורח עם משה ואהרן, אמרו שמש וירח לפני הקב"ה, שאם לא יעשה דין לבן עמרם, לא ייצאו שואלים המפרשים, מדוע התערבו על ריב לא להם? בספר "נחלי דבש" (מבעל "לב אריה", הובא בספר ליקוטי בתר ליקוטי) מתרץ ע"פ מה שכתב האלשיך, שמושה ראה שזו תחילת כפירה בתורת ה', שאמרו שמושה רבנו בדה מליבו. ועי"ז יבטלו את כל התורה כולה, ולכן הריב נגע להם, שאם יהיה ח"ו ביטול

וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה'" (ט"ז - ל')

מדוע נענש דווקא בבליעת האדמה?

מתרץ רבי יהונתן אייבשיץ. קרח ועדתו לגלגו על טעמי המצוות, הם לגלגו על מצוות ציצית, על מצוות מזוזה. וטענו בית מלא ספרים וכו' למה הדבר דומה, נהג משאית שהוביל מטען גדול של צמיגים ממקום למקום. נכנס למוסך, וביקש שיפרקו את הגלגלים ממשאיתו, והוא ימשיך לנוע בלעדיהם. שאל אותו בעל המוסך, ואיך תסע? אני נוסע עם ק"ו, ומה אם ארבעה גלגלים פוטרם את כל המשאית, משאית מלאה גלגלים, על אחת כמה וכמה שאינה צריכה את ארבעת הגלגלים מתחתיה. קרח שפיקח היה, לא יתכן ששטות גדולה כזו היתה כוונתו, אלא שקרח טען למשה רבנו, אתה אומר שהקב"ה רוצה שנדקדק במצוות עד הפרט האחרון, סוף זמן קריאת שמע הוא ענין של חלקי דקות, סוף זמן ברכת המזון הוא עד שעה וחומש, תפילין חייבים להיות מרובעות. וכי איזה ענין יש להקב"ה בדקדקנות הזאת? כלומר, עיקר טענת קרח היא, אין צורך בדקדקנות מופלגת בקיום המצוות, אבל קרח לא ידע שטעמי המצוות הן עמוקות עד אין חקר, אבל באמת מי יבוא בסוד ה', אין אנו יודעים טעמי המצוות, כל מה שאנו עוסקים בטעמי המצוות, הוא רק כדי לתת "טעם" למצוה שתהיה טעימה ועריבה יותר לחיכנו, כי נעים יותר לעשות דבר שמבינים את טעמו. אבל, שלא נחשוב לרעג אחד שאנו מבינים את הסיבה האמיתית, המצוות הן רצון הקב"ה וציוויו, ואין לנו אפשרות להבין את טעמו. כיון שקרח ועדתו טענו שאין למצוות עומק גדול כל כך, לכן נענשו מידה כנגד מידה, שירדו לירכתי שאול, שם בעומק האדמה אולי יבינו שהתורה עמוקה היא משאול.

הסבר נוסף, הגמ' בחולין [פ"ט]. דורשת על הפסוק "תולה ארץ על בלימה" - אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבוֹלם פיו בשעת מריבה, ואילו קרח ועדתו, לא רק שלא בלמו את עצמם, אלא אדרבה, הציתו את אש המחלוקת, ולא היתה הארץ יכולה להתקיים תחתם, ולכן "ותפתח הארץ את פיה".

רבי זאב מסטריקוב אומר, שהרי על משה כתוב "והאיש משה עניו וכו' אשר על פני האדמה", והיה משה מחזיק את עצמו לקטן בעיניו כאילו שהיה מגיע עד עפר, ובכל זאת הם טענו נגדו "ומדוע תתנשא", זאת אומרת שאפילו מין ענווה כזאת להיות שפל עד עפר, נחשבת גם היא בעיניהם לגאוה והתנשאות, א"כ לא נשאר להם אלא לירד מתחת לפני האדמה.

רבי שלום מבעלז היה אומר, הם חטאו בפיהם, בלשון הרע, במחלוקת והוצאת דיבה, ונענשו במידה כנגד מידה, "ותפתח הארץ את פיה".

בספר "נפש דוד" מסביר, קרח טען שהוא עשיר ויכול לתת לכולם, וכך הגיע לגאוה. באה האדמה ואמרה לו, נו, נו, אני עשירה יותר ממך, שהרי כל מה שבעולם בא ממני, ולעולם איני מפסיקה לתת, ולמרות זאת כל הרוצה בא ודורך עלי. בוא אלי גאה שכמוך, כדי שאוכל ללמד אותך כמה דברים, בוא וראה שיכול להיות שאתה עשיר ונותן ועדיין אפשר לאחרים לדרוך עליך ולא שאתה תדרוך עליהם מרוב גאוותך.

הרב קרול ז"ל תירץ, התורה רצתה שלדורי דורות ילמדו לקח מפרשת קרח, להתרחק מן המחלוקת, ולכן היו צריכים לתת להם עונש באופן כזה שלא ישתכח מן הלב, ולכן היו חייבים להיבלע חיים בתוך האדמה.

בספר "מקדש מרדכי" כותב: שלושה סוגי עונשים מצאנו בקורח ועדתו. על "דתן ואבירם" נאמר "ותפתח האדמה את פיה", על המאתיים חמישים איש נאמר "ואש יצאה מאת ה' ותאכל את מאתיים וחמישים איש", ואילו על קורח אמרו רבותינו בסנהדרין [ק"י]. שהיה גם מהבלועים וגם מהשרופים. חלוקה זו נבעה מחטאיהם השונים. דתן ואבירם שהיו בדרגה נמוכה ושפלה, ועיקר טענתם נבעה משאיפותיהם הגשמיות כמו "זכרנו את הדגה וכו'", משום כך מיתתם על פי שאיפתם והשקפתם, היינו שנבלעו באדמה שכה נכספו אליה. לעומתם, המאתיים חמישים איש שכולם אנשי מעלה היו, שאיפתם היתה רוחנית עליונה, לכן גם היתה מיתתם רוחנית "ואש יצאה מאת ה'". אבל אצל קרח, היה אצלו תערובת, השאיפה והקנאה הגשמית, ומאידיך גיסא השאיפה הרוחנית. לכן, גם עונשו מורכב משני דברים, גם מהשרופים וגם מהבלועים.

"ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם וכו'" (ט"ז - ל"ב)

התוספות במסכת קידושין [ל"א]: מביאים מדרש נפלא: אסף אמר שירה, על שטבעו בארץ שעריה (של בית המקדש). משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הבאר, ונפל כדה לבאר, והיתה מצטערת ובוכה, עד שבאת שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב, ונפל אותו כלי שם. התחילה השפחה לשורר, ואמרה: עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם כדי, שהוא של חרס, מן הבאר, כי אינו נחשב, ועכשיו מי שיוציא אותו של זהב, יוציא כדי עמו. כך בני קרח שהיו בלועים, כשראו שטבעו בארץ שעריה (של בית המקדש) אמרו שירה, אמרו: מי שיוציא השערים, יוציא גם אותנו, לכן אמר אסף מזמור, שהוא ממשפחת בני קרח. וכתב בספר "פדה נפשי", שנראה להמליץ בזה את הפסוק [תהילים צ"ב - י"ג] "צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה", שסופי התיבות של צדיק כתמר יפרח הם קרח, ומדוע זרעו של קרח יפרח ויעלה מן האדמה? בגלל שה"ארז בלבנון", שערי בית המקדש שנקרא לבנון [גיטין נ"ח] אף הוא ישגה ויעלה מן האדמה.

בספר "אמרי יוסף" הקשה, לכאורה אין המשל דומה לנמשל, שהרי במשל הכד של השפחה נפל לאותו באר שנפל אליו כד שפחת המלך, אבל בני קרח הרי נבלעו באדמת המדבר, וא"כ מדוע שמחו בני קרח כשראו ששערי בית המקדש טבעו בארץ? והתירוץ, הגמ' בסנהדרין [ל"א]: אומרת, מיום שפתחה הארץ את פיה וקיבלתו לדמו של הבל, שוב לא פתחה. ומיד מקשה הגמ', הרי במחלוקת קרח כתוב "ותפתח הארץ את פיה"? ותירצה הגמ', לרעה פתחה, לטובה לא פתחה. לפי זה מובן המדרש, עד שלא ראו בני קרח שטבעו בארץ שערי בית המקדש, חשבו שהקיץ עליהם הקץ, כי חשבו שהארץ לא תפתח את פיה שוב לטובה, אבל לאחר שראו שטבעו בארץ שעריה, שערי בית המקדש, מיד אמרו שירה, כיון שהבינו שכשם שהארץ תפתח את פיה לטובת שערי ירושלים, כך תפתח את פיה לטובה במדבר סיני.

"ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש" (ט"ז - ל"ב) ה"בית ישראל" היה רגיל לומר, העולם אומר "עשיר כקורח", מה הביאור במליצה זו... כי על כל עשיר אפשר לדעת על עושרו לפי מה שיש לו, אך על קרח אי אפשר לדעת אם באמת היה עשיר או לא, כי כל עושרו הלך איתו יחד לאדמה. ולכן כשמדברים על אדם שלא יודעים אם הוא עשיר או לא, משתמשים במליצה זו.

"ואת כל הרכוש" (ט"ז - ל"ב)

"ולא יהיה כקרח וכעדתו" (י"ז - ה')

רבי שלמה זלמן אויערבאך אמר בשם גדול אחד שהסביר פסוק בתהילים [מ"ז - ל"ח] "ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יתפח פיו", שלכאורה הפסוק לא מדוקדק, כיון שפתח ודיבר על עצמו - "כחרש לא אשמע", היה לו להמשיך וכאלם לא אפתח פי, ומדוע כתוב "לא יפתח פיו"? אלא, על ידי שצד האחד שותק ועושה עצמו "כחרש לא אשמע", אז ממילא הצד השני מתנהג "כאלם לא יפתח פיו".

בספר "להתענות באהבתך" מביא בשם האדמו"ר מסדיגורא שאמר, איך הצורה הטובה ביותר שתשפיע לשנות דעות של אדם שבא להתווכח איתך: בפרשת שמות מספרת התורה "ויך את המצרי", משה הרג את המצרי, ובמדרש שם הובאו שלוש שיטות כיצד הרגו. א'. נתן לו אגרוף. ב'. לקח מגריפה ופצע את מוחו. ג'. אמר את השם המפורש והרגו.

אומר האדמו"ר מסדיגורא, כאשר לאדם יש ויכוח עם חבירו, יש בידו שלוש דרכים איך להתמודד מולו, או לתת לו אגרוף, להשיב מלחמה. השניה היא להוציא את המוח, להתווכח, לשכנע, להוציא מראשו של חבירו את מה שחשב, ולהכניס בראשו מחשבה אחרת. אבל ישנה דרך שלישית, שם המפורש, הוא מצידו יתחזק בעבודת ה' שלו, באמונה שלו, והחיזוק שלו יגרום לכך שהקב"ה כבר יעשה את העבודה בעבורו ויסדר את הענין עם החבר.

"וילונו כל עדת בני ישראל ממצרת על משה ועל אהרן" (י"ז - ו')

רבי לייב חסמון בספרו "אור יהל" אמר, בוא וראה כמה קשה עוון המחלוקת המטמטם ומשחית ליבם של בני ישראל. אחרי שבני ישראל ראו בחוש את עונשם של קורח ועדתו, את השרופים והבלועים, את בקיעת הארץ ושריפת מקריבי הקטורת, האם צריכים עדות יותר ברורה מהשמים שמושה ואהרן צודקים? ובכל זאת, גם אחרי שהארץ בלעה אותם, ממשיכים את אש המחלוקת. גם המופתים הגדולים שראו נגד עיניהם לא כיבו את התבערה, וגם אחרי המגפה הנוראה שמתו ארבע עשר אלף שבע מאות איש, עדיין לא כבתה האש, שהרי בענין המטות נאמר "והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשיכותי מעלי את תלונות בני ישראל", הרי מפורש שעדיין לאחר כל מה שראו עיניהם היו עוד התלונות קיימות.

"הרזמו מתוך העדה הזאת" (י"ז - י')

הרמב"ן כותב: מצאנו בפרשתנו פעמיים שהקב"ה אומר למשה רבנו ואהרן הכהן להתרחק מהחוטאים. א'. כשקורח ועדתו הקהילו עליהם את כל העדה, שכתוב "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע". ב'. כשנקלו כל העדה כשקרח נבלע.

שואל הרמב"ן, הרי אפשר להרוג את כולם ולהשאיר אותם באמצע, כמו שהיה במכת בכורות ובכל המגפות, שהחוטאים מתו והאחרים נותרו בחיים? ומתוך, הקב"ה עשה את זה לכבודם, שכל זמן שהצדיק בתוכם, הקב"ה לא יגרום עוול לסובבים אותו, וכוונתו היתה להודיע לצדיקים שהם צריכים לבקש רחמים וכפרה על הכלל, ואמנם, משה ואהרן הזדרזו לעשות את זה.

חז"ל אמרו [סנהדרין ק"י], ששלוש מטמוניות הטמין יוסף במצרים, אחת נתגלתה לקרח, אחת לאנטונינוס ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבוא. בזה עוררו חז"ל, שבני אדם שזוכים לעושר, משתמשים בו באופנים שונים. א'. נוהגים כקורח, לנחול על ידו גאווה וכבוד. ב'. משתמשים בו להנאת גופם, לאכול ולשתות כאנטונינוס שלא פסק מעל שולחנו לא צנון ולא חזרת. ג'. הולכים בדרך הצדיקים, לעשות בו צדקה וחסד ולזכות על ידו לעולם הבא.

"וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה" (ט"ז - ל"ב)

שאלו את הבעש"ט, הרי המשנה בסנהדרין [ק"ה] אומרת "דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא", ואחר כך מובא בגמ' "עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא". לשם מה צריכה הגמ' להשמיענו זאת, הרי עדת קרח גם היא מדור המדבר, וא"כ אין לה חלק לעולם הבא כבר בגלל שהיו מדור המדבר? ענה הבעש"ט, נכדי אפרים בן השמונה (לימים בעל "דגל מחנה אפרים") יוכל לענות לך. אמר לו הילד, הרי המשנה לומדת שלדור המדבר אין חלק לעולם הבא מהפסוק לעיל [י"ד - ל"ה] "במדבר הזה יתמו ושם ימותו" שנאמר בענין חטא המרגלים, וכיון שהעונש הוא על חטא המרגלים, הרי משבט לוי לא נשלחו מרגלים וממילא לשבט לוי יש חלק לעולם הבא. והואיל וקרח ומשפחתו בני לוי היו, לכן צריכה הגמ' להשמיענו שגם לעדת קרח אין חלק לעולם הבא

"את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם ריקועי פחים צפוי למזבח וכו'" (י"ז - ג')

הגמרא בסנהדרין [נ"ה]: מונה שתי סיבות מדוע שורפים חפץ שאדם נכשל בו. א'. כי באה תקלה על ידו. ב'. בגלל קלונו של החוטא. שואל המשך חכמה, מדוע לא שרפו גם את המחתות? ומתוך, כי שני טעמים לשריפת המחתות אינם קיימים כאן, כי הטעם של קלון לא קיים כאן, כי "הקריבום לפני ה'" ולא חלילה לפני דבר אחר. וגם תקלה אין כאן, אדרבה, "והיו לאות לבני ישראל", מכאן ילמדו כלל ישראל לדורות "אשר לא יקרב איש זר", לכן ברור שאין צורך לשרוף את המחתות, אלא "ועשו אותם ריקועי פחים צפוי למזבח".

"ולא יהיה כקרח וכעדתו" (י"ז - ה')

הנצי"ב אומר, סוגים שונים יש בבעלי ממחלוקת.

א'. יש שמטרתם להזיק ומחפשים רק את עצמם ומה התועלת שהם יכולים להרוויח. ב'. יש שכוונתם לטובה, לשם שמים.

במחלוקת של קרח, היו משני הסוגים. קורח התכוון לטובת עצמו, ודתן ואבירם היו אנשי ריב ומדון.

אבל בעדת קורח גם היו אנשים תמימים בעלי כוונה רצויה, שעליהם מעיד הכתוב שהיו נשיאי העדה קריאי מועד אנשי שם.

אבל התורה מזהירה על כל מחלוקת שהיא אסורה, "ולא יהיה כקרח" שנתכוון להנאת עצמו, וגם לא "כעדתו" שבתוכה היו תמימים שנתפתו להאמין שזוהי מחלוקת לשם שמים.

שואל רבי חיים מוואלווין (הובא בספר "תנועת המוסר"), מדוע כתוב "ויהיו המתים במגפה" ולא "וימותו במגפה"? ומתריץ, לרמוז על חסד השי"ת, שבמספר גזירת הניגפים עשרים וארבע אלף, נכללו גם אותם האנשים שהגיע זמנם למות מיתה טבעית כי היו זקנים.

"ויהיו המתים במגפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות מלבד המתים על דבר קרח" (י"ז - י"ד)

ה"משך חכמה" מסביר, מדוע מתו במגפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות, כי יעקב אבינו ציווה אחר מותו שכל בניו ישאו את מיתתו חוץ מלוי, ומדוע הוא לא? כי לוי עתיד לשאת את ארון הקודש, ולכן אין זה ראוי שישא את מיתתו. א"כ, יעקב כבר בשעתו קידש את שבט לוי. עכשיו שקמו מעם ישראל לחלוק על כהונתו של שבט לוי וטענו "רב לכם כי כל העדה כולם קדושים", למעשה הם חלקו על דעתו של יעקב אבינו וצוואתו, ולכן מתו ארבעה עשר אלף שבע מאות, שהם מאה פעמים שנות חייו של יעקב - ולכן גם מובן מה שהתורה מדגישה "מלבד המתים על דבר קרח", כי רק אלו מתו בסיבת המחלוקת על צוואתו של יעקב המקדשת את שבט לוי, אבל המתים עם קרח לא חלקו על קדושת שבט לוי, אלא רק על הכהונה הגדולה שניתנה לאהרן הכהן.

"ויהיו המתים במגפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות מלבד המתים על דבר קרח" (י"ז - י"ד)

שואל המהרי"ל דיסקין, מדוע הוסיף כאן "מלבד המתים על דבר קרח" הרי אין קשר בין קרח ועדתו למתים במגפה העכשווית, שהרי כאן מתו בגלל שהתלוננו ולא בגלל המחלוקת של קרח? ומתריץ, הכל היתה אותה גזירה, בהתחלה הקב"ה אומר "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע", אלא שבזכות תפילת משה ואהרן שאמרו "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" התבטלה הגזירה. אבל אחרי שחזרו והתלוננו למחרת, התחדשה הגזירה.

מוסיף המהרי"ל דיסקין שכאן נוסף חידוש של "לקיחת תרומה", שלקחו "תרומת אנשים" מתוך בני ישראל, וזה פירוש שינוי הלשון "הרומו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע", לא כתוב "הבדלו" כמו שכתוב אצל קרח, אלא "הרומו", שהוא מלשון תרומה. מסביר המהרי"ל דיסקין, יש שלוש דרגות בנותני תרומה, והדרגה הגבוהה ביותר זה "עין יפה" - אחת מארבעים, וכיו שהיה זה "בעידנא דריתחא" נידונו בתרומה "עין יפה", שהרי מצינו לעיל [א] - מ"ה] שמספר בני ישראל באותו הזמן היה שש מאות ושלוש אלף חמש מאות חמישים איש, אחד חלקי ארבעים ממספר זה הוא חמש עשרה אלף ושמונים ושמונה, שהם נידונו למיתה כתרומה מהעם. וא"כ, עכשיו שכתוב בפסוק "ויהיו המתים במגפה ארבע עשר אלף ושבע מאות", א"כ עדיין לא התמלאה הסאה. לכן מוסיפה התורה "מלבד המתים על דבר קרח" שהם מאתיים חמישים איש, ועוד קרח דתן ואבירם סה"כ מאתיים חמישים ושלוש, שגם אותם חישוב הקב"ה כחלק מהתרומה, א"כ המספר עומד על ארבע עשרה אלף תשע מאות חמישים ושלוש מתים מתוך חמש עשרה אלף שמונים ושמונה, שחסרים מאה שלושים וחמש כמנין "קהל", ולכן, מומשיך המהרי"ל דיסקין, בא וראה כאשר ציווה משה לאהרן לקחת את המחיתה אמר לו "והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם", וגם לעיל נאמר "הרומו מתוך העדה", ומדוע כאשר

קיים את הציווי כתוב "וירץ אל תוך הקהל" לא אל תוך העדה? אלא, כיון שהשתמש בסגולת הקטורת לכפר על בני ישראל, הצליח להציל מתוך הנידונים למיתה סך מאה שלושים וחמש איש שהם כמנין "קהל", לכן כתוב "וירץ אל תוך הקהל", שהם מספר האנשים שהצליח להציל על ידי הקטורת.

"דבר אל בני ישראל וקה מאתם מטה מטה לבית אב וכו' שנים עשר מטות איש את שמו תכתוב על מטהו" (י"ז - י"ז)

כתב רבנו אפרים: נראה שכתבו שם "אהרן" על כל מטה מלבד נשיא השבט, כדי שלא יאמרו שהשם "אהרן" גרם לצמיחת הפרחים והשקדים, ואילו היה כתוב שם על מטה שבט אחר היה ג"כ פורח, לכן כתבו על כל מטה שם "אהרן" וגם שם הנשיא.

"והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח" (י"ז - י"ז)

כותב הרב יהושע טרונק מקונטא, ישנם אנשים שעלייתם היא ירידתם, כי הנשיאים לפני שעלו לגדולה, נחשבו כאנשים גדולים, אנשי חיל ואמת, ובגלל זה קיבלו את מינויים. אבל כאשר הגיעו למנעמי השלטון, התחילו להדרדר, ועבודתם עם הכלל והשררה השחיתה אותם וכילתה כל מידה טובה שבהם. ואם זה קרה, זה סימן שאותו אדם רק כלפי חוץ היה נראה "האדם השלם", אבל פנימה בתוכו היה רחוק מזה, כי אדם שפנימיותו היא אמיתית, גם כשיגיע לשלטון ושררה, לא ישנה את מידותיו, והגדולה לא תעביר אותו על דעתו ועל דעת קונו, וכמו שקרה אצל קרח, אלא אדרבה, עלייתו לגדולה מפתחת את כשרונותיו ומידותיו לטובה. וזה הפירוש כאן בפסוק "והיה האיש אשר אבחר בו", היינו השלם במידותיו, או "מטהו", שרביט ממשלתו "יפרח", יגדל ויעלה מעלה מעלה.

"ויתנו אליו כל נשיאיהם מטה לנשיא אחד וכו' ומטה אהרן בתוך מטותם" (י"ז - י"ז)

הניחו באמצע שלא יאמרו מפני שהניחו בצד שכניה, פרח. [רש"י]. שואל רבי איצלה מוואלווין, לפי פירוש זה, היה צריך לכתוב פסוק זה ליד ההנחה בפסוק הסמוך "וינה משה את המטות", ולא כאן שמדובר על נתינת הנשיאים? ומסביר, הנשיאים חששו שאולי משה מבין בחכמת הטבע, איזה מין עץ פורח מטבעו על אף שנראה יבש ואת זה הוא יתן לאהרן, ולכן הזדרזו ונתנו מטה גם בעד אהרן, וזה שכתוב "ויתנו אליו כל נשיאיהם מטה לנשיא וכו' שנים עשר מטות ומטה אהרן בתוך מטותם", הכוונה שהם נתנו מטה גם בשביל אהרן.

"ויהי ממחרת וכו' והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ציץ וכו'" (י"ז - י"ז)

שואל רבנו אפרים, לכאורה המילים "ויצא פרח" מיותרים, כי הרי כבר כתוב "והנה פרח מטה אהרן" שפירושו שגדל פרח על מטה אהרן, א"כ מהו התוספת "ויצא פרח"?

ומתריץ, האנשים שחלקו על משה ועל אהרן אמרו אולי משה הכין מקל אחר שכבר גדל עליו פרח ואת זה הוציא להראות להם, ובפנים נשאר מטה יבש ללא פרחים, והקב"ה ידע מה שיש להם בלב, ולכן נעשה נס בתוך נס, והוציא

לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה, בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה בברית מלח עולם ולכן נסמכה פרשה זו לכאן. [רש"י]. יש בזה מוסר השכל, שכל המריבות סביב הצדיק וכנגדו, הן אף פעם לא ישיגו את המטרה, אלא להיפך, בסופו של דבר הוא נוחל כבוד ומתנות מהשמים.

"ראשיתם אשר יתנו לה" (י"ח - י"ב)

זו תרומה גדולה, וחז"ל נתנו לה שלוש מידות, עין יפה אחד מארבעים, עין בינונית אחד מחמישים ועין רעה אחד משישים. וכתבו התוספות [קידושין מ"א. ד"ה תירם] שמידת עין בינונית רמוזה בפסוק "וממחצית בני ישראל תקח אחד אחוז מן החמישים" שנאמר במטות לגבי המכס של יוצאי הצבא, לרמז שצריך להפריש אחד מחמישים. ורמז נאה יש במילה "מכס", כי מכס במילוי הוא מ' - מ', וביחד שמונים, ומחציתו ארבעים - עין יפה. כ' - פ' ביחד מאה, ומחציתו חמישים - עין בינונית. ס' - מ' - כ' ביחד מאה עשרים, ומחציתו שישים - עין רעה.

"ברית מלח עולם היא לפני ה' לך ולזרעך איתך" (י"ח - י"ט)

כמו המלח, אפילו שמחסר את הדבר הנמלח בו, הוא מקיימו ומחזיקו, ויוצא הפסדו בשכרו. כך תרומות ונדבות הקדשים, אפילו שהנותן נחסר, אבל הם מקיימים נכסי הנותן, כמו שחז"ל דרשו על הפסוק [במדבר ה' - י'] "איש אשר יתן לכהן לו יהיה" - ממון הרבה, ומלח ממון חסר.

הנצי"ב מוואלוז'ין אומר, נמשלה ברית הכהונה לברית מלח, ללמדנו, כמו שהמלח משביח את המאכל רק אם נוהרים לשים אותו במידה הראויה, ואם לא, הוא מקלקלו [ברכות ל"ד], כך גם ברית הכהונה, אם משתמשים בקדושה כראוי, הרי זו זכות גדולה. אבל אם חלילה משתמשים בה שלא כראוי, יכולה היא להשחית את הנפש. וכך אמרו חז"ל בגמ' ביומא [ע"ב:] כתיב זר וקרין זר, זכה נעשית לו זר, לא זכה, זרה הימנו.

"וחלק לא יהיה לך בתוכם אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל" (י"ח - י"ג)

אומר ה"כתב סופר", מי שמביט מהצד נראה לו, כאילו הישראלים מפרנסים את הכהנים מחלקם וממונם. אך האמת שונה לחלוטין, אדרבה, ישראל זוכים למתנות שמים בזכות חלק הכהן שנמצא בנחלתם, וכמו שהגמ' אומרת במסכת תענית [כ"ד:]: כל העולם ניזון בשביל חנינא בני. לכן אמר הקב"ה לאהרן, "וחלק לא יהיה לך בתוכם", אל תחשוב שאתה מקבל מישראל חלק משלהם, אלא "אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל", החלק שלך נמצא בתוך בני ישראל, וכשאתה מקבל מהם את שלך אתה לוקח.

המטה בפניהם עוד פרחים אחרים, שלא היו בהתחלה, ולכן כתוב "ויראו", שהם ראו איך שיוצא פרח לעיניהם, וזו פעם נוספת שכתוב "ויוצא פרח", ואז אחר שראו דבר זה "ויקחו איש מטהו".

"ויהי ממהרת וכו' ויגמול שקדים" (י"ז - כ"א)

רבי שלמה זלמן הכהן קוק (אביו של הראי"ה) נסע בתור שד"ר מארץ ישראל, והיה באחת הקהילות מחלוקת גדולה בין מתפללי בית הכנסת וגבאי בית הכנסת, וביקשו ממנו להשלים ביניהם. הוא נענה ברצון, ואמר להם: מדוע מטה אהרן הוציא שקדים דווקא ולא פרי אחר? אלא, כאן נרמז להם תוצאות המחלוקת. בשקדים ישנם שני מינים, מר ומתוק (עיין מעשרות פ"א). הסוג הראשון, מתוק בתחילתו ומר בסופו, הסוג השני, מר בתחילתו ומתוק בסופו. וכך הם ענייני המחלוקת והשלום, הראשון רומז למחלוקת, שכן מתוקה המריבה, ההתנגדות וההתנצחות בעצת היצר המגרה, אבל סופה מר ביותר. והיפוכו השלום, בתחילה מר הוא, כמה קשה לוותר ליריב, והיצר בוער ואינו מניח לוותר, אבל בסופו של דבר, כשהאדם נכנע ליצר הטוב ומוותר קצת למען השלום, כמה הוא טוב ומתוק לכל הצדדים.

"ויוצא משה את כל המטות וכו' ויראו ויקחו איש מטהו" (י"ז - כ"ה)

שואל האדמו"ר רבי משה דוד מצ'ורטקוב, לכאורה תמוה, מובן שאהרן הכהן הוציא את מטהו, כי הוא ראה בו נס - "והנה פרח מטה אהרן ויצין ציץ ויגמול שקדים", אבל הנשיאים, למה הראו הם את מטותם? אלא, יש בזה מוסר השכל: הנשיאים לקחו את מטותיהם להראות שמטותיהם לא פרחו, "ויראו ויקחו איש מטהו", כל אחד מהנשיאים היה בעל מדרגה כזו שהיה לו את האומץ להראות שאהרן נבחר ולא הוא.

"עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת" (י"ח - י"ז)

בספר "מלא העומר" שואל, מה הפירוש "עבודת מתנה"? ומתוך, התורה רצתה ללמד את הכהנים שלא יתגאו על אחיהם שנבחרו לעמוד לפני ה' לשרתו, לכן היא הדגישה שעבודתם היא "עבודת מתנה", היא ניתנה להם במתנה ולא מכח עמלם, שהרי הרבה אנשים יכולים להיות גדולים וטובים מהם, וכמו שהגמ' במסכת הוריות [י"ג:] אומרת, ש"מזמר" תלמיד חכם קודם ל"כהן גדול" עם הארץ, שהרי כבוד תורה גדול מכולם. ומדוע באמת? כי מעלת התורה מושגת רק ע"י עמל ויגיעה, ואילו הכהונה היא בגדר "עבודת מתנה", ולכן "הזר הקרב יומת", אפילו שהוא יכול להיות יותר גדול מהכהן הגדול, אבל אחרי שהקב"ה אמר כי הכהנים בשורשם הם המסוגלים לעבודה, לכן זר שאין שורשו מסוגל לכך יומת אם יתקרב לעבודה.

המלבי"ם אומר, שהתורה קוראת לעבודה בבית המקדש עבודת מתנה, שתהיה עבודת בית המקדש בעיני הכהנים כעבודה שהם עובדים את ה' בקבלת מתנות כהונה, כשם שבמתנות כהונה כל אחד מזדרז והולך לבית הגרנות לקחת חלקו, כך עבודת מתנה אתן את כהונתכם, ירוצו ויזדרזו לזכות בעבודה שבמקדש.

"ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגרן" (י"ה - כ"ו)

אומר האדמו"ר רבי צבי הירש מזידיטשוב, וכי יכול הגרעין שהורם לתרומה להתנשא ולומר יתרונותי וזכויותי המיוחדות גרמו לי שהתרוממתי על יתר גרעיני החולין?!

כשם שאין לגרעין הזה מעלה מיוחדת במהותו ובעצמותו, כך אין לזה שנהיה מנהיג להתנשא ולהתגאות על העם.

"ונחשב לכם תרומתכם", זהו שהתרוממתם להיות מנהיגי הדור, יהיה זה בעיניכם "כדגן מן הגרן", כדגן שהורם לתרומה שאין לו להתגאות על כך.

"ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגרן" (י"ה - כ"ו)

בספר "גן רוה" אומר, שפסוק זה בא ללמד, שהתרוממת מעשר שהלווים נותנים יש בו שכר גדול מאוד,

ובא להוציא ממחשבתו של הלוי, מילא הישראל שנותן לכהן הוא יגע ועמל כל השנה בשדה, ולכן כשהוא מפריש תרומות ומעשרות לכהן מגיע לו שכר על כך, אבל אני מקבל מהישראל את המעשר ראשון בלי שטרחתי עליו כלל, ומהחלק שלי אני נותן לכהן, וא"כ יעלה במחשבתך שמא אין לך על זה שכר כלל?

לכן הדגישה התורה "ונחשב לכם תרומתכם", היינו התרוממת מעשר שתתנו, "כדגן מן הגרן", כאילו נתתם מגרנכם.

"ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בישראל לנחלה חלק עבדתם אשר הם עובדים את עבודת אהל מועד" (י"ה - כ"א)

אומר רבי מאיר שמחה, שבט לוי לא קיבל חלק בארץ ישראל, ולכן לא עבדו בשדות ובכרמים, כי התורה הטילה עליהם תפקיד קדוש ונעלה - עבודת הקודש. הם היו צריכים להתמסר כל כולם לתפקיד הרוחני, ולכן התורה ציוותה לתת להם מעשר "חלק עבודתם אשר הם עובדים את עבודת אהל מועד". נשים לב, כמה זמן הקדישו הלווים לעבודת המקדש בבית המקדש.

הרמב"ם בהלכות בית המקדש [פ"ג - ה"ט] כותב, שמואל הרואה ודוד המלך חילקו את הלווים לעשרים וארבע משמרות, ועובד משמר בכל שבת. וכל

אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות, וכל יום מימי השבת עובדים אותו אנשים ידועים, וראשי האבות מחלקים אלו העובדים ביום שלהם איש איש על עבודתו. יוצא, שבשנה רגילה שיש בה חמישים שבועות, כל משמרת עובדת שבועיים בשנה, וכל אחד מהלווים עובד יום אחד בשבוע.

יומיים בשנה ולא יותר. וא"כ, מדוע הלווים לא קיבלו חלק בארץ ישראל, הרי סה"כ עבדו יומיים בשנה, ולמה לא יכלו לעבוד את אדמתם ולא יזדקקו למעשרות מכלל ישראל? לומדים מכאן, שכדי שיוכל הלווי לעבוד את עבודת הקדוש כהלכתה, ואפילו רק יומיים בשנה, עליו להתכונן לזה כל השנה כולה, במשך עשרים ושלוש שבועות עליו להתקדש ולהיטהר, להזדכך ולהתרומם, כדי שיהיה ראוי לאותו יום גדול שבו הוא נכנס אל המקדש לעבוד את עבודת הקודש, ולכן בדין הוא שיקח שכרו מכלל ישראל.

נערך לדפוס לע"נ המחנך

רבי דוד בן רבי חיים הכהן עדני זצ"ל

גלב"ע כ"ה בניסן תשע"ד.

לרפואת רעייתו הרבנית

סגולה תחי' בת שרה זוהרה ע"ה

ולע"נ אחיו בעל-הייסורים

ראש ישיבת נתיב השבים באר-שבע הגה"צ

רבי שלום בן רבי חיים הכהן עדני זצ"ל

גלב"ע כ"ו בניסן תשע"ו.

הזכויות שמורות למחבר

הרב יוסף זריצקי שליט"א

אם אתם מכירים חכם לב

היודע את ערך זיכוי הרבים בלימוד התורה

ומוכן לתרום את הוצאת הספר "מדשן ביתך"

המלא וגדוש יותר מרבבה

פנינים ורעיונות נפלאים ומתוקים

המיועדים לדרשנים, מגידי שיעורים,

מרצים ושאר מזכי הרבים

וכמובן לכל אוהבי תורה ומבקשיה

נא פנו בטלפון 054/8484044